

7 Vad vill branschen?

7.1 Samsyn eller skilda åsikter?

Aktörerna i den svenska radiobranschen är i princip överens om bedömningen att radiomediet är på väg att digitaliseras. De olika aktörerna har också relativt likartade uppfattningar om de åtgärder som skulle behövas för att åstadkomma en positiv utveckling av digitalradion. Såväl SR som Radioutgivareföreningen har uttalat sitt stöd för att Sverige bör introducera DAB-tekniken. Men det finns naturligtvis skillnader. Aktörerna har olika uppdrag, skilda finansieringskällor och som en följd av detta olika strategier. Det finns också andra än traditionella radioaktörer som har intresse av hur ett system för digital radio kommer att vara utformat. I detta kapitel presenteras de olika aktörernas närmare ställningstaganden, behov och önskemål när det gäller den fortsatta hanteringen av digital radio i Sverige. Presentationen bygger bl.a. på skrivelser och intervjuer. Jag har dessutom anordnat en hearing om frekvensutrymme för digital radio. I bilaga 3 finns en förteckning över deltagare.

7.1.1 Sveriges Radio och Utbildningsradion

SR har som public service-företag ett sändningstillstånd som gäller för begränsade tidsperioder. För närvarande gäller tillståndet för perioden 2002–2005. Uppdraget innebär att företaget vet vilka ramar man arbetar inom, vilket också omfattar de ekonomiska förutsättningarna. Det regelverk som nu gäller för digital radio innebär att SR har tilldelats hela utrymmet i det nationella frekvensblocket samt 25–40 procent beroende på sändningsområde i de regionala frekvensblock som finns i 19 områden. SR fick särskilda resurser från rundradiokontot (TV-avgiftsmedel) under perioden 1997–2001 för verksamhet med ny teknik. Se kapitel 10.

SR:s viktigaste argument för digital radio är möjligheterna att få större sändningsutrymme och genom att använda tekniken flexibelt bättre kunna uppfylla sitt public service-uppdrag.¹ SR menar att det finns många eftersatta publikgrupper, t.ex. äldre lyssnare och olika språkliga minoriteter, som företaget skulle kunna nå med ett mer riktat programutbud än i dag, vilket inte är möjligt i den analoga FM-radion. SR vill också göra mer för att nå de yngre lyssnarna, vilka SR i dag har svårt att nå. Dessutom bedömer SR att en digitalisering av den marksända radion är en nödvändig förutsättning för att säkra radiomediets position och egenskaper i en miljö där andra medier blir digitala.

Mot bakgrund av publikens behov och de krav som ställs på SR att ha en hög grad av tillgänglighet, säkerhet och god kvalitet i utsändningarna anser företaget att man måste kunna förfoga över stor överföringskapacitet. Därför anser SR att företaget på lång sikt behöver disponera utrymme i två frekvensblock, dels i en nationell multiplex, dels i en regional multiplex i de 19 olika sändningsområdena. SR kan tänka sig att utnyttja också det regionala frekvensblocket för rikssändningar vid tillfällen då utrymmet i det nationella blocket är fullt. SR pekar på möjligheten att låta andra aktörer hyra delar av kapaciteten under en övergångstid till dess tillräckligt frekvensutrymme finns också för andra radioaktörer. SR menar också att det under ett inledningsskede kan vara lämpligt att avvakta med sändningar i de regionala frekvensblocken, åtminstone till dess andra aktörer är beredda att dela utrymme med SR.

SR anser vidare att företaget bör ges möjlighet att verka så fritt som möjligt inom ramen för ett övergripande regelverk. SR menar att företaget självt inom ramen för det övergripande public service-uppdraget och den kapacitet man tilldelas bör kunna avgöra vilka kanaler och nya tjänster man erbjuder. SR avser att utveckla synergier mellan digitalradion och andra distributionsplattformar, t.ex. företagets Internetverksamhet. Mot bakgrund av DAB-teknikens möjligheter att använda kapacitet på ett flexibelt sätt, vilket t.ex. möjliggör tillfälliga radiokanaler, menar SR att det inte är önskvärt att staten på förhand bestämmer hur utrymmet ska fördelas, t.ex. genom krav på ett visst antal kanaler eller tjänster.

SR understryker att det är radiosändningar som är huvudsaken med den digitala radion. De nya tjänster som blir möjliga bör därför huvudsakligen vara sådana som möjliggör en fördjupning av och

¹ Presentationen bygger på en skrivelse från SR till utredningen 2002-03-07.

ger ett mervärde till radiosändningarna. SR har antagit en policy när det gäller ljudkvalitet som innebär att 224 kbit/s per kanal bör vara bashastighet för fullgott ljud i den digitala radion.

I ett inledningsskede anser SR att täckningsgraden för de digitala sändningarna redan år 2003 bör återställas till den nivå som gällde år 2001, dvs. en hushållstäckning på ca 85 procent. SR förutsätter att företaget tilldelas extra resurser dels för sändningskostnader, dels för utveckling av programproduktion för digital radio.²

UR ser DAB-tekniken som en viktig utveckling av företagets pedagogiska möjligheter. En målsättning för UR är generellt att göra det möjligt för användarna av utbildningsprogram att oberoende av tid och rum kunna hitta UR:s produkter och få hjälp att utnyttja dem i lärandet. UR har för närvarande inga planer på att öka sin DAB-satsning i avvaktan på det pågående utredningsarbetet om digital radio.³

7.1.2 Privat lokalradio

Den kommersiella privata lokalradion har gentemot utredningen företrätts av intresseorganisationen Radioutgivareföreningen (RU). Utredningen har också varit i kontakt med några av de största aktörerna, främst representerade av nätverken inom lokalradion. Generellt kan konstateras att den kommersiella radions företrädare i grunden har en positiv syn på de möjligheter som den digitala radion innebär och därför vill bejaka en successiv övergång från analog till digital sändningsteknik.

RU lämnade i april 2001 en skrivelse till Kulturdepartementet om den fortsatta hanteringen av digital radio.⁴ Föreningen har i mars 2002 lämnat ytterligare en skrivelse till denna utredning.⁵ Samtidigt som RU förordar en övergång till digital marksänd radio är man tydlig på att detta måste ske på villkor som är kommersiellt gångbara och med ett regelverk som stimulerar innovationer.

RU menar att den privata radion år 2002 är en bransch i kris, vilket delvis beror på den vikande konjunkturen, men framför allt på den branschekonomi som blivit följd av det auktionssystem som infördes 1993 (se kapitel 2). RU anser att målen för privat

² SR begär i företagets budgetunderlag för år 2003 ytterligare 56 miljoner kronor för digital radio.

³ Sveriges Utbildningsradios skrivelse till utredningen 2002-03-21.

⁴ Radioutgivareföreningens skrivelse till Kulturdepartementet 2001-04-18, Ku2001/1138/Me.

⁵ Radioutgivareföreningens skrivelse till utredningen 2002-03-19.

lokalradio aldrig kommer att infrias, vare sig i analog eller i digital radio, om inte de grundläggande problemen för kommersiell radio ges en lösning. RU vill därför se en modell som innebär att den kommersiella radion ges möjlighet att delta i introduktionen av digitala radiosändningar samtidigt som bättre förutsättningar skapas för den befintliga analoga radioverksamheten.

RU föreslår att befintliga tillståndshavare erbjuds möjlighet att byta sitt nuvarande tillstånd för analog lokalradio mot ett nytt som innebär en skyldighet att sända med både digital och analog teknik. Det regelverk som nu gäller för nya lokalradiotillstånd (se kapitel 2) skulle gälla för det nya tillståndet och därmed omfatta också den analoga sändningsverksamheten. Det skulle bl.a. innebära att samtliga stationer gör ökade åtaganden om att erbjuda eget material på dagtid och skapa en tydligare lokal förankring. Avgiftssystemet för privat radio bör reformeras. RU föreslår att en ny avgift införs som utgör fem procent av varje radioföretags totala omsättning från reklamintäkter och sponsring.⁶ Tillstandsperioden föreslås löpa fr.o.m. 1 juli 2003 t.o.m. år 2008 med automatisk förlängning med två tillstandsperioder (dvs. sammanlagt ytterligare åtta år) för att motivera tillståndshavare att göra nödvändiga investeringar.

Som en allmän utgångspunkt anser RU att det är naturligt att de analoga tillståndshavare, som sedan 1993 har varit med att bygga upp kommersiell radio i Sverige, får delta också i den digitala radion. RU avvisar därför tanken på att utlysa digitala sändningstillstånd till fri ansökning, åtminstone i ett inledningskede. RU anser att förutsättningarna redan från början bör vara sådana att utveckling av nya tjänster kan utgöra en viktig del av DAB-sändningarna.

RU anser att privat radio bör tilldelas två frekvensblock, ett för nationella och ett för regionala sändningar. RU menar att detta skulle ha ett starkt symbolvärde för att visa lyssnare att digital radio innebär något nytt och att det dessutom skulle ge den kommersiella lokalradion incitament att delta i teknikskiftet. Utrymmet skulle på sikt ge möjligheter för såväl befintliga som nya tillståndshavare att lansera nya radiokanaler och nya tjänster.

⁶ Baserat på den kommersiella radions intäkter år 2001 (ca 510 miljoner kronor) skulle detta förslag ge intäkter till staten på totalt ca 25 miljoner kronor, vilket ska jämföras med de ca 120 miljoner kronor per år som dagens system ger. Vid en förbättrad branschekonomi kommer dock avgiftsintäkterna att stiga i takt med ökade reklamintäkter.

7.1.3 Närradio

Inom svensk närradio finns två intresseorganisationer, Sveriges Närradioförbund och Närradions Riksorganisation.⁷ Närradion har hittills inte i organiserad form tagit ställning till frågan om introduktion av digital radio. Vid en hearing om frekvensutrymme för digital radio framförde företrädare för svensk närradio synpunkter på digital radio från närradions perspektiv.

Närradions företrädare har noterat att hanteringen av digital radio i Sverige hittills inte har inkluderat närradions behov och intressen. Man efterlyser därför ett förberedelsearbete för att också närradion ska tillförsäkras frekvensutrymme för digital radio. En bedömning är att de flesta närradiostationer i ett övergångsskede sannolikt inte kommer att ha ekonomiska resurser att klara de kostnader som DAB-tekniken innebär. Närradions företrädare menar därför att staten i ett inledningsskede måste bidra med ekonomisk hjälp för att möjliggöra närradions medverkan. Närradions Riksorganisation pekar också på att det inom närradion redan finns en uppbyggd organisation, dvs. de lokala närradioföreningarna, som kan medverka i den tekniska samverkan som digital radio kräver.

Sveriges Närradioförbund framhåller att det kan bli särskilt svårt för den stora del av närradions lyssnare som består av äldre människor att ta till sig den nya tekniken. Förbundet pekar på att det finns skäl som talar för att FM-sändningar med närradio kan behöva behållas under mycket lång tid framöver.

7.1.4 Svenskt DABForum

Svenskt DABForum har ingivit en skrivelse till utredningen där organisationen uttrycker sin uppfattning om digitalradions utveckling i Sverige.⁸ I DABForum ingår, förutom representanter för SR och privat kommersiell lokalradio, Sveriges hemelektronikleverantörers förening ett antal mottagartillverkare, teknikföretag och innehållsproducenter. Närradion saknar dock representation i DABForum. Generellt kan sägas att de åsikter som uttrycks i skrivelsen till stora delar motsvarar de ställningstaganden som har

⁷ Skrivelse från Närradions Riksorganisation till utredningen 2002-03-06.

⁸ Svenskt DABForum, skrivelse till utredningen 2002-03-12.

beskrivits ovan från såväl SR som från representanter för den kommersiella radion.

DABForum lämnar ett antal rekommendationer för det fortsatta arbetet i en parlamentarisk digitalradiokommitté. DABForum anser bl.a. att kommittén bör rekommendera Eureka 147 som standard för svensk digitalradio samt att ett uppdrag bör ges till PTS att redovisa de frekvensmässiga förutsättningarna för en snabb utbyggnad. DABForum anser vidare att alla som i dag sänder analog radio också bör erbjudas att sända digitalt och att ett tydligt regelverk bör tas fram som tillåter möjligheter att sända även annat än traditionella radioprogram. Slutligen anser DABForum att staten bör stödja teknikskiftet genom öronmärkta resurser för SR, genom en reformering av avgiftssystemet för privat radio och genom punktinsatser för närradion.

7.1.5 Andra aktörer

Som framgått av tidigare kapitel innebär den digitala tekniken att i stort sett vilken information som helst kan sändas ut i DAB-sändningarna. Det är svårt att på förhand veta hur innehållet i de digitala sändningarna kan komma att utvecklas, men radiosändningarna kan komma att kompletteras med olika nya tjänster som ökar användarnyttan och servicen till publiken. Det kan också bli så att vissa av de tjänster som sänds ut inte kan betraktas som ut-sändning till allmänheten enligt radio- och TV-lagen. Distributionsnät som tidigare endast utnyttjats för rundradiosändningar kan komma att innehålla teletjänster av olika slag. I dag gäller olika regler för en tjänst beroende på om den är att betrakta som radio och TV (rundradio) eller som en teletjänst. Olika regler gäller också för möjligheten att få tillträde till frekvensutrymmet.

Vid den hearing om frekvensutrymme för digital radio som utredningen har anordnat var också några representanter för den svenska IT-branschen och mobiltelefonoperatörer inbjudna (se bilaga 3). Närvarande var också PTS. Syftet var att få synpunkter från andra aktörer än radioföretag om hur förutsättningarna för att få tillstånd att utnyttja kapacitet för sådana tjänster bör utformas. Någon heltäckande bild av andra aktörers synpunkter kan emellertid inte presenteras här.

Allmänt kan sägas att det finns ett intresse för DAB-teknikens möjligheter att sända datatjänster också hos andra än radioföretag.

Det pågår olika utvecklingsprojekt för tjänster i DAB, både i samarbete med, och vid sidan av, traditionella radioföretag. Gemensamt för dessa aktörer är att de anser att möjligheten att bedriva sådana tjänster i princip bör vara öppen på konkurrensneutrala villkor.

PTS har när det gäller digital TV konstaterat att det ur användarsynpunkt är önskvärt att televerksamhet kan tillhandahållas integrerat med de digitala TV-sändningarna.⁹ En sådan utveckling, skriver PTS, kan möjliggöra att en mängd attraktiva tjänster lanseras, vilket kommer medborgarna till godo och vilket sin tur kan medföra en ökad efterfrågan på mottagningsutrustning för digitala TV-sändningar. Därigenom kan en tidig avveckling av de analoga sändningarna underlättas. PTS påpekar samtidigt att det är viktigt att möjligheten att utnyttja digital TV för sådana tjänster sker på ett konkurrensneutralt sätt.

När det gäller DAB-sändningar för andra ändamål än ljudradio har PTS uppmärksammat regeringen på att man givit Teracom ett tidsbegränsat tillstånd att utnyttja en kanal i L-bandet för informationsöverföring till den nyhetstjänst som erbjuds på snabbtåget Arlanda Express mellan Stockholm och Arlanda flygplats.¹⁰ PTS pekar på att sådan informationsöverföring omfattas av telelagen. Tillståndet har begränsats i tiden på grund av att sådan användning inte ska hindra att frekvenserna i framtiden utnyttjas för sändningar till allmänheten. PTS har fått ta emot ytterligare ansökningar från två företag att bedriva liknande verksamhet i L-bandet.

Teracom anser att den övergripande uppgiften för en digitalradiokommitté bör vara att stimulera såväl public service-radions som den kommersiella radions möjligheter att utveckla digital radio och ny programverksamhet.¹¹ Teracom pekar på att dagens situation innebär att delar av sändningskapaciteten för digital radio står outnyttjad, vilket innebär att Teracom går miste om nödvändiga intäkter. Teracom förordar därför att sändningarna snarast bör återupptas på den nivå som gällde före den 1 januari 2002.

Teracom förordar en tillståndsgivning på multiplexoperatörsnivå (se kapitel 12) för att skapa bättre affärsmässiga möjligheter för utveckling av digital radio. Regelverket bör enligt Teracom vara utformat för att tillåta ett flexibelt utnyttjande av kapaciteten i DAB-radion. Teracom anser vidare att PTS bör ges i uppdrag att koordinera ytterligare frekvensutrymme för DAB-sändningar.

⁹ PTS *Den framtida användningen av frekvensområdet 470-862 MHz*. 2000.

¹⁰ PTS skrivelse till Kulturdepartementet 2001-03-09.

¹¹ Teracoms skrivelse till Kulturdepartementet 2001-05-22.

7.2 Bedömning

Sammantaget kan man konstatera att det finns en samsyn i många frågor som rör introduktionen av digital radio i Sverige. Branschen anser att om man vill slå vakt om radiomediets särart så bör också den marksända radion digitaliseras.

SR:s intresse av digital radio ligger framför allt i möjligheterna att bredda sitt utbud genom sändningar i fler kanaler än i dag. SR vill dessutom utnyttja teknikens möjligheter till flexibilitet så att sändningsverksamheten kan anpassas efter behov. Dessutom ser SR stora möjligheter att öka servicen till lyssnarna genom utveckling av nya tjänster och tillämpningar. SR utgår dock från att företaget tilldelas extra medel både för distributionskostnader och för utveckling av programverksamheten i den digitala radion.

Det viktigaste budskapet från den privata radion är att man anser att branschens ekonomiska problem bör ges en lösning genom en reformering av dagens avgiftssystem. Utan en sådan åtgärd tycks branschen överhuvudtaget inte vara beredd att investera i digital sändningsverksamhet. Dessutom ser man sannolikt möjligheterna att med digital radio nå fler lyssnare och därigenom få ett bättre underlag för reklamintäkter. De nya tjänster som blir möjliga förväntas också kunna bidra till att komplettera reklambudskap i radion på ett sätt som kan förbättra branschens intäktsmöjligheter.

Närradion har hittills stått utanför den digitala radion, men dess företrädare understryker att också närradions behov och intressen måste tas tillvara vid introduktionen av ny teknik.

Den samlade bilden av SR:s och RU:s önskemål när det gäller frekvensutrymme är följande. Utöver det nationella och de 19 regionala frekvensblock som i dag finns skulle Sverige behöva koordinera ytterligare ett rikstäckande och ett regionalt nedbrytbart sändarnät. Det är i dag oklart huruvida det finns möjligheter för SR och den kommersiella radion att kunna samutnyttja frekvensblock i de 19 regionala områdena på det sätt som varit avsikten hittills under försöksverksamheten. Om detta inte blir fallet kommer det att innebära avsevärt ökade kostnader för SR:s regionala sändningar. Se också kapitel 9.

Möjligheten att bedriva interaktiva teletjänster i digitalradion har aktualiserat frågan om under vilka förutsättningar olika aktörer kan ansöka om att erbjuda sådana tjänster. Det finns intressen hos andra aktörer än radiobranschen att få tillgång till kapacitet för att bedriva andra tjänster än radio och radioanknutna tilläggstjänster.

Det kommer att bli nödvändigt att finna en balans så att möjligheten att bedriva interaktiva tjänster i DAB-radion sker på konkurrensneutrala villkor samtidigt som den digitala radions möjligheter att utveckla mervärden för publiken genom nya tjänster och tillämpningar inte hindras. Det huvudsakliga syftet med att använda frekvensutrymme för DAB-nät bör dock vara sändningar av ljudradio. Dessa frågor berörs närmare i betänkandets avslutande kapitel.

Regering och riksdag kommer att behöva göra samlade bedömningar av de krav som branschen har framfört. Introduktionen av digital radio kräver en bedömning av den framtida strukturen för svensk radio. Regering och riksdag kommer bl.a. att ställas inför behovet att avgöra hur fördelning av frekvensutrymme ska ske mellan olika typer av radio och mellan radio och nya tjänster. I detta ingår också ett göra en avvägning mellan rikstäckande, regionala och lokala sändningar.

8 Mottagare

DAB-radions största problem har hittills varit den mycket begränsade tillgången på radiomottagare till rimliga priser. Även om det finns vissa tecken på att det börjar finnas fler mottagare på marknaden, t.ex. i Storbritannien, så är mottagarna fortfarande DAB-radions huvudproblem. Fortfarande tycks de flesta tillverkare inta en avvaktande hållning till att introducera mottagare för digital radio i större skala.

Den viktigaste skillnaden mellan DAB och andra tekniska innovationer är att DAB-systemet för att kunna motsvara förväntningarna om att vara en mer frekvenssnål sändningsteknik kräver att den gamla analoga radiotekniken så småningom kan stängas av. Detta innebär att inte bara stora delar av befolkningen förväntas skaffa sig en ny apparat (som i fallet med mobiltelefoner, CD-spelare, datorer och i viss mån digital TV) utan alla måste köpa nya mottagare. Dessutom räcker det inte med en ny radioapparat. Ett kännetecken för radiolyssnande är att människor är vana att kunna lyssna i många olika situationer och på många platser. Den ekonomiska livslängden för en radiomottagare är normalt längre än för t.ex. en TV-apparat. De flesta hushåll har ett stort antal radioapparater. En bedömning av Sveriges radio- och hemelektronikleverantörers förening är att det finns ca 25 miljoner radioapparater i Sverige. För att inte radiolyssnandet ska falla drastiskt vid en eventuell avstängning av analog radio måste alltså publiken på lång sikt ersätta i stort sett samtliga radioapparater. Kraven på framgång för digital radio är därför långt större än för andra jämförbara tekniska system.

8.1 Introduktion av nya tjänster som förutsätter komplicerade tekniska system

Nya tjänster som bygger på komplicerade tekniska system, t.ex. mobiltelefoni, digital TV eller digital radio, kräver stora investeringar i det tekniska systemet innan tjänster eller konsumentprodukter kan börja marknadsföras. Det innebär att det krävs en ekonomisk uthållighet av de som gör investeringen. Om introduktionen av en ny tjänst som bygger på ett nytt tekniskt system ska lyckas krävs att någon eller några tar ansvar för själva systemet. Sådana aktörer bör ha goda kapitalresurser, ett intresse av att just denna tjänst och detta system blir framgångsrikt samt begränsade möjligheter att tjäna pengar på andra tjänster och system. Samtidigt är det viktigt att kundtillströmningen går snabbt när investeringen väl är gjord, eftersom den som investerar har dragit på sig stora kostnader som måste täckas med intäkter.

För konsumenterna finns en tröskel genom att de måste skaffa ny utrustning innan de kan bedöma innehållet i de nya tjänsterna. Om man vill åstadkomma en snabb tillväxt av antalet konsumenter kan det därför finnas anledning att göra tröskeln så låg som möjligt, t.ex. genom att subventionera utrustningen. Om en aktör ska välja att ta den ekonomiska risken att subventionera utrustning måste denne naturligt nog kunna förvänta sig att få framtida intäkter som minst motsvarar investeringen. När konsumenterna väl har skaffat ny utrustning beror de nya tjänsternas framgång på vilken nytta konsumenterna upplever. När det gäller konsumenternas villighet att spendera pengar på olika slags konsumtion finns ett kortsiktigt och ett långsiktigt synsätt.

- På kort sikt har de enskilda konsumenterna relativt fasta föreställningar om vad olika slags konsumtion får kosta. De flesta har en matbudget, en fritidsbudget, en mediebudget etc. Dessa budgetar skiljer sig mellan olika individer och för samma individ i olika livssituationer, men ändras i övrigt ganska lite för varje individ.¹
- På längre sikt kan stora förändringar i de yttre omständigheterna leda till stora förändringar i konsumtionsmönstren. Bilismen, konfektionsmarknaden och ökad fritid är exempel på sådana förändringar. Ett i tiden mer närliggande exempel är

¹ Se bl.a. McCombs, M. 1972 och Picard, R. 1989.

mobiltelefonin som har mångdubblat konsumenternas budgetar för telefoni.

För företagen påverkas strategin om de bedömer att de verkar inom ett "budgetområde" som är konstant eller som är under långsiktig förändring. Om t.ex. tillverkare av mottagarutrustning för audio/video anser att konsumentutgifterna kommer att vara oförändrade inom området som helhet (den som köper en dvd-spelare avstår t.ex. från att köpa en ny stereoanläggning) kan de komma att satsa på de produkter som är mest fördelaktiga för företaget i termer av risk, produktionskostnader, synergier m.m. Om de däremot tror att konsumenternas utgifter som helhet kommer att stiga genom ökad efterfrågan på vissa produkter bör de också satsa på dessa produkter i förhoppningen att få del av större framtida intäkter för området som helhet.

Det finns en risk att om inte producenterna blir övertygade om att DAB "av sig självt" kommer att vara ett tillväxtområde så kommer inte mottagare att tillverkas i stor skala med mindre än att "någon" aktör går in och beställer eller subventionerar mottagare.

En viktig skillnad mellan radio och TV som eventuellt kan förklara en del av den digitala radions misslyckande hittills ligger i ekonomiska realiteter. Radio är ett medium som i grunden är gratis för lyssnaren. Radiosändningar är inte krypterade och programföretagen finansieras antingen som i SR:s fall med TV-avgifter eller som i den privata lokalradions fall genom reklamintäkter. Även om detta till viss del också gäller TV-mediet så finns viktiga skillnader. En faktor som underlättar övergången från analog till digital TV på kabel- och satellit-TV-området, är att betal-TV-aktörer och plattformoperatörer har subventionerat mottagare. Att detta sker beror på att aktörerna förväntar sig få framtida intäkter via abonnemang på distributionspaket, betal-TV-kanaler eller andra tjänster.

När det gäller nya radioapparater så är det tvärtom mycket som talar för att konsumenterna får betala. För radio saknas nämligen den typ av affärsmodeller som gäller för delar av TV-branschen. Därmed saknas en tydlig intressent som kan ta ansvar för systemet som helhet. Såväl programföretag som mottagartillverkare har alternativ som, åtminstone på kort sikt, kan uppfattas som mer förmånliga eller mindre riskabla. Inga bedömare jag talat med tror att digitala radiomottagare kommer att subventioneras i stor skala.

Skillnaderna mellan radio och TV gäller i hög grad också vid en jämförelse med mobiltelefonin. Efterfrågan hos konsumenterna på

mobiltelefonitjänster har varit mycket stor. Produkten har snabbt nått stor spridning och kostnaderna för själva apparaterna har snabbt sjunkit. På marknaden för mobiltelefoni finns två kapitalstarka intressenter, dels telebolagen som tjänar på samtalstrafiken, dels tillverkare av telefonisystem som också tillverkar telefoner och som därmed har ett dubbelt intresse av systemets framgång. I grunden beror detta på dynamiken i en affärsmodell där varje enskild konsument betalar för tjänsten genom abonnemang och samtalsavgifter, även om själva apparaten ofta är subventionerad.

8.2 Mottagare

I Sverige är en bedömning att det i dag finns mellan 1 000–2 000 DAB-mottagare. I Storbritannien, där det till skillnad från Sverige går att köpa en DAB-mottagare i butik, är den senaste uppskattningen att det har sålts ca 40–50 000 mottagare. De allra flesta av dessa mottagare är av den typ som kopplas till en PC. Övriga mottagartyper är främst bilradioapparater och HiFi-tuners. Än så länge är förekomsten av enklare apparater begränsad. Bärbara radioapparater finns ännu inte på konsumentmarknaden. Marknadsföringsorganet Digital Radio Development Bureau i Storbritannien prognostiserar att ca 200 000 apparater kommer att ha sålts i Storbritannien vid utgången av år 2002 och ca en miljon apparater vid utgången av år 2004. År 2008 förväntas ca 20 procent av hushållen (fem miljoner hushåll) ha digitala mottagare.²

I de flesta länder pågår olika utvecklingsprojekt för att ta fram mottagare som utöver att kunna ta emot DAB-radio också är multimedieterminaler. DAB-tekniken medger en rad tekniska innovationer och möjligheter för ökad service till lyssnarna. De flesta mottagare är dock än så länge inte förberedda för sådana tjänster. Textfönstren är normalt små och få mottagare har bildskärmar överhuvudtaget. Det kan förväntas ta ytterligare tid innan ett stort urval av mottagare i olika prisklasser finns på marknaden.

Det svenska företaget Etheraction AB har utvecklat en handhållen apparat som bl.a. möjliggör mottagning av digital radio. Företagets affärsidé bygger på att föra samman de möjligheter som rundradiodistributionen ger med olika former av teletjänster och mobiltelefoni. Den mottagare som finns som prototyp är i första hand en mobiltelefon för GSM och GPRS-teknik. I andra hand ger

² Se www.drdb.org.uk

apparaten möjligheter att med hjälp av DAB-tekniken ta emot och ladda ner datafiler, exempelvis Internetliknande tjänster. Som en bonus är apparaten också en mottagare för DAB-radio. Mottagaren är dock inte tillgänglig för konsumentbruk.

Sannolikt är det så att introduktionen av DAB har försvärats ytterligare av att den kom att ske under en tidsperiod då många av de ledande tillverkarna hade drabbats av motgångar för det europeiska HDTV-systemet HD-MAC.³ I slutet av 1990-talet började flera tillverkare dessutom att investera i digital-TV-produkter. Eftersom dessa produkter vanligtvis har subventionerats har riskerna för tillverkningsindustrin att t.ex. behöva sitta på osålda produkter kunnat begränsas. Ett exempel på en tillverkare som uttrycker viss försiktighet är Panasonic, som i mars 2002 visade upp en mottagarprototyp som är en GSM/WAP mobiltelefon med en inbyggd DAB-mottagare. Panasonic understryker dock att företaget inte har förbundit sig att tillverka denna eller någon liknande produkt som en kommersiell produkt på marknaden.⁴

Försäljningen av mottagare för digital TV har gått snabbare. I Storbritannien hade hösten 2001 nära 40 procent av hushållen skaffat digital TV.⁵ Enligt den svenska branschorganisationen för digital-TV, Digitalforum, hade i december 2001 ca 700 000 svenska hushåll tillgång till digital TV.⁶ Av dessa är ca 475 000 mottagare för digital satellit-TV, ca 125 000 mottagare för digital kabel-TV och ca 100 000 mottagare för marksänd digital TV. I de flesta fall är mottagarna föremål för någon form av subventioner.

8.3 Priset

Faktorer som påverkar kostnaden för en radiomottagare är bl.a. produktutveckling, tekniska komponenter, produktionsresurser, grossistmarginaler, transport, moms och påslag i butik. För närvarande är det sannolikt främst kostnader för produktutveckling och för komponenter som skiljer kostnaden för en DAB-mottagare från en motsvarande FM-mottagare. Än så länge är heller knappast produktionsmiljön i de stora tillverkningsföretagen anpassad för nya mottagartyper. Utvecklingen mot billigare och mindre strömkrävande apparater sker framför allt genom att utveckla tekniken

³ European Broadcasting Union, Dossier DAB 2000. HDTV = High Definition TV.

⁴ WorldDAB Forum Newsletter N. 11, April 2002.

⁵ Vipåtv, nr. 11, 22 mars 2002.

⁶ www.digitalforum.nu

att göra billigare och mindre datachips. Om apparater kommer upp i volymer bör kostnaderna kunna reduceras. Det kommer dock att ta lång tid innan kostnaderna för att producera en DAB-mottagare närmar sig motsvarande kostnad för en FM-mottagare.

Det finns dock tecken på att priserna på mottagare sjunker. De första mottagarna kostade i storleksordningen 15 000–20 000 kronor. Sedan dess har priserna sjunkit och enligt uppgifter från WorldDAB finns för närvarande mottagare för hemmet, för bilen och för persondatorer i prisklasser från ca 3 000 kronor upp till 40 000 kronor. I Europa har genomsnittspriserna på bilradioapparater och HiFi-mottagare sjunkit från ca 7 500 kronor till ca 5 000 kronor under de senaste tre åren.⁷ Men dagens priser är fortfarande för höga för att locka den genomsnittlige köparen.

Under andra halvan av år 2002 planerar Storbritanniens största leverantör av elektronikvaror (Goodmans) att lansera ett antal produkter med DAB-mottagare. Bland dessa finns HiFi-mottagare, DVD-spelare med DAB, mikrosterio med CD och DAB, portabel DAB-radio och bilradiomottagare för CD och DAB. Priserna uppges hamna på mellan 1 500 och 3 000 kronor.⁸

Många bedömare tror att DAB-radions utveckling i inledningskedet är starkt beroende av hur bilindustrin väljer att agera. Ett positivt tecken i Kanada är att General Motors enligt uppgift planerar att sätta in DAB-mottagare i två av sina bilmodeller för år 2003 (se kapitel 6).

8.4 Vad säger tillverkningsindustrin?

WorldDAB har i samarbete med the European Association of Consumer Electronics Manufacturers (EACEM) gjort en undersökning av tillverkningsindustrins åsikter om vad som skulle krävas för en framgångsrik utveckling av DAB på den europeiska marknaden.⁹ Där framgår bl.a. att tillverkningsindustrin betraktar Europa som en gemensam marknad där Tyskland, Storbritannien och Frankrike bedöms vara de viktigaste enskilda länderna. Därefter följer medelstora länder som Italien och Spanien. Följande kriterier anses vara särskilt viktiga:

⁷ WorldDAB, *Dossier on Digital Radio 278/EC 205*, 2001.

⁸ www.digitalone.co.uk

⁹ WorldDAB, *Dossier on Digital Radio 278/EC 205*, 2001.

- Likvärdiga förutsättningar i hela Europa.
- Attraktiva tillståndssystem.
- Tillräckligt frekvensutrymme – dels för att alla analoga radiostationer också ska kunna sända digitalt, dels för nytt programutbud och utveckling av nya tjänster.
- Utveckling av sidotjänster, datatjänster m.m.
- Utbyggda sändarnät till marknadsmässigt viktiga delar av alla länder.
- Tydliga planer för övergång från analoga till digitala sändningar, helst inklusive information om när avstängning av analoga sändningar kan ske.

WorldDAB och EACEM gör bedömningen att de flesta europeiska länder i dag endast i mycket begränsad utsträckning uppfyller dessa kriterier. Endast Storbritannien bedöms vara en relativt mogen marknad, även om tillverkningsindustrin anser att det också där saknas en del viktiga förutsättningar som t.ex. utveckling av nya tjänster och tillräckligt frekvensutrymme. WorldDAB och EACEM anser att EU:s institutioner har en viktig roll när det gäller att skapa en större säkerhet för radiomarknaden i frågan om övergång till digital sändningsteknik.

8.5 Bedömning

Ett problem för den digitala radion är avsaknaden av tydliga affärsmodeller. Radio är i grunden ett fritt medium som är gratis för lyssnarna. Utmaningen för landets befolkning att skaffa nya radiomottagare är dessutom mycket stor, sannolikt långt större än för TV. Den ekonomiska livslängden på radioapparater är generellt längre än för TV-apparater. Dessutom måste genomsnittshushållet skaffa fler radioapparater än TV-mottagare.

De flesta stora tillverkare av mottagare intar för närvarande en avvaktande hållning. För satellit-TV har motsvarande situation hanterats genom att betal-TV-operatörer dels själva lagt beställningar på ett stort antal mottagare, dels subventionerat mottagare för att få ned priserna till konsumenterna. För radion är det få som i dag tror på en subventionering av mottagare. Sannolikheten för att betalradio ska kunna bli en framgång i stor skala måste betraktas som liten.

En del bedömare tror att digitalradions utveckling i stället kommer att behöva drivas genom att utrymme skapas för olika tilläggs-tjänster som kan generera ekonomiska intäkter. Möjligheter finns t.ex. att skapa "business-to-business"-lösningar eller olika former av betaltjänster vid sidan av radioutbudet. Det man ser framför sig är att framtida mottagare kommer att bli kombinationer av olika tekniker som t.ex. mobiltelefoner, multimedieterminaler och radiomottagare. Sådana mottagare kan möjligen vara drivande i ett inledningskede och för vissa köpstarka grupper. Men för framgång hos en bred publik krävs enkla radiomottagare i olika prisklasser.

Erfarenheterna från utvecklingen i andra länder när det gäller mottagare för digital radio visar att även om försökssändningarna i Sverige också hade inkluderat kommersiell radio så är det lite som talar för att antalet mottagare hade varit särskilt mycket större. När det gäller tillverkningsindustrins benägenhet att lansera mottagare i stor skala spelar det sannolikt mindre roll hur ett litet land som Sverige agerar, även om man naturligtvis inte ska underskatta värdet av att en försöksverksamhet pågår också i Sverige.

En vanlig åsikt är att mottagare inte kommer på marknaden i stor skala förrän sändningar pågår i stor skala. WorldDAB och tillverkningsindustrin anser att regelverken i alla Europas länder måste förenklas och harmoniseras för att skapa goda förutsättningar för ett genomslag för digital radio. Vidare anser man att Europas länder bör sträva efter en gemensam strategi för avstängning av de analoga sändarnäten för radio.

Min bedömning är att frågan om en eventuell avveckling av de analoga sändarnäten i Europa sannolikt är för tidigt väckt. Utsikterna att lyckas harmonisera samtliga EU-länders politik i denna fråga måste dessutom betraktas som högst osäkra. EU-kommissionen har tidigare visat prov på stor försiktighet när det gäller stöd till enskilda tekniska projekt. Om detta är vad som skulle krävas för att industrin ska tillverka mottagare i stor skala så står DAB-radion inför en större utmaning än vi tidigare trott.

DAB-aktörer runt om i världen bevakar nu särskilt utvecklingen i Storbritannien och Tyskland. Där påstår flera bedömare att år 2002 kommer att bli DAB-radions genombrott. Utfallet i Storbritannien och Tyskland vad gäller mottagarförsäljning under den närmaste tiden kommer sannolikt att bli avgörande för DAB-radions framtid.

9 Kostnader för digitala sändningar

Kostnaderna för sändningar i större skala än under försöksverksamheten föreligger för närvarande endast i uppskattningar. Jag har bitt Teracom AB redovisa kostnaderna för sändarnät och drift av DAB-radio i Sverige.¹ Redovisningen bygger också på uppgifter från SR.

Teracom har valt att redovisa uppgifter för beräknad årskostnad för SR vid olika utbyggnadsgrader av sändarnätet. Dvs. Teracom har inte särredovisat investeringskostnader (avskrivnings- och räntekostnader) från driftskostnader.² Uppgifterna ska i stället betraktas som uppskattningar av de årliga avgifter som SR kan komma att få betala. Jag har försökt uppskatta kostnader för digitala radiosändningar genom att jämföra med andra nätoperatörer i Sverige. Det har dock inte varit möjligt, främst på grund av att det endast finns begränsade erfarenheter och kunskaper om den digitala distributionstekniken hos andra operatörer i Sverige. Det är dessutom enbart Teracom som har erfarenhet av ett så stort sändarnät som krävs för rikstäckande sändningar.

Ett förhållande som påverkar kostnaderna för digitala radiosändningar är att sändarnäten är uppbyggda för att tillgodose behovet av hög kvalitet också vid mobil mottagning. Detta kräver t.ex. fler sändare än för digitala TV-sändningar, som är anpassade för mottagning i hemmet. Digitala radiosändningar kräver också fler sändare än motsvarande analoga sändningar i dagens FM-nät.³ Kostnaderna för ett sändarnät beror i övrigt främst på två faktorer, dels på sändarnätets utbyggnadsgrad och dels på de krav olika programföretag ställer på sändaroperatören när det gäller täckning i svåra

¹ Teracom AB:s underlag till utredningen 2002-03-20 samt 2002-04-03.

² Driftskostnaderna bestäms bl.a. av energiförbrukning, servicegrad, övervakningssystem, reservutrustning m.m.

³ Dagens sändarnät för FM använder ca 170 sändare. Ett fullt utbyggt digitalt sändarnät till 99,8 procent förväntas, enligt Teracom, behöva använda upp till 250 sändare.

miljöer, sändningarnas säkerhet och kvalitet, servicegrad, reservutrustning och reservkraft m.m.

De uppgifter som presenteras i detta kapitel bör betraktas som uppskattningar utifrån den information som finns i dag. Många av de förutsättningar som behöver finnas innan programföretag kan beställa sändartjänster är i dag oklara. Teracom kan av inte i dag veta vilka krav som olika programföretag kommer att ställa på sändningstjänster i digitala radiosändningar. Kraven kommer av olika skäl att se olika ut t.ex. beroende på om det är SR eller kommersiella företag som ska köpa tjänsten. Kraven skiljer sig också åt beroende på var i landet sändningar ska ske. De avgifter Teracom kommer att ta ut beror på under vilken period företaget kan göra avskrivningar på sina investeringar. Det beror i sin tur på hur tydliga och långsiktiga planeringsförutsättningar programföretagen i den digitala radion får.

9.1 Kostnader för dagens analoga radiosändningar

En grundläggande del i public service-uppdraget för SR är att hela landet ska nås av sändningarna och att den tekniska kvaliteten på sändningarna ska vara hög. Det är landets TV-avgiftsbetalare som finansierar SR:s sändarnät för P1–P4. Generellt kan konstateras att SR och SVT av tradition har haft sändarnät för FM-radio och analog TV med hög kvalitet och stor säkerhet när det gäller exempelvis reservsändare, reservkraft och andra beredskapsåtgärder. För kommersiell radio har ambitionerna i dessa avseenden varit mindre långtgående. Den viktigaste orsaken till det är att ökade krav innebär kraftigt ökade sändningskostnader.⁴

SR betalar i dag ca 240 miljoner kronor (inkl. moms) per år för sina fyra rikstäckande FM-nät (P1–P4) med en utbyggnadsgrad på 99,8 procent.⁵ Av SR:s totala kostnader år 2001 utgjorde kostnaderna för distribution en andel på ca 12 procent. För ett av de stora nätverken för kommersiell radio i Sverige är motsvarande kostnader för analog distribution uttryckt som andel av verksamhetens totala kostnader endast ca 3–4 procent. Detta belyser hur mycket

⁴ Se också SOU 1996:80 *Viktigt meddelande – radio och TV i krig och kris* och Prop. 1996/97:158 *Radio och TV under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred*.

⁵ I dessa uppgifter ingår inte kostnaderna för programinsamling och kontribution, dvs. kostnader för transport av programmaterial från radioföretag till sändarna m.m. Dessa kostnader antas vara desamma oavsett distributionsteknik.

mer det kostar att ha ett sändarnät med de höga krav på tillgänglighet, hushållstäckning, säkerhet, reservutrustning, reservkraft och beredskap m.m. som åligger ett public service-företag. Samma grundläggande kostnadsstrukturer gäller naturligtvis också för digitala sändningar.

Distributionens relativa andel av kostnaderna att driva ett radioföretag varierar också mellan olika länder, t.ex. beroende på ländernas storlek och att de geografiska förutsättningarna för att nå hela befolkningen är olika. I Storbritannien är den analoga distributionens andel av BBC Radios totala kostnader för radio endast ca fem procent. Detta beror sannolikt främst på att BBC:s TV-avgiftsintäkter är långt större än i Sverige på grund av landets befolkningsstorlek. BBC har helt enkelt mer resurser att göra radio för än SR. Ett annat land med en låg andel distributionskostnader är Danmark där DR:s kostnader för analog radio endast utgör ca tre procent av företagets totala kostnader för radio. I Norge är NRK:s andel ca 13 procent och i Finland är YLE:s andel ca nio procent.

9.2 Kostnader för DAB-sändningar

9.2.1 Sveriges Radios kostnader⁶

Teracom har valt att redovisa uppskattade årskostnader för SR:s digitala sändningar. En utgångspunkt har varit att SR, liksom i dag disponerar hela det nationella frekvensblocket samt ca en tredjedel av de 19 regionala blocken.⁷ Det nationella frekvensblocket är ett singelfrekvensnät (på VHF kanal 12B) som inte är geografiskt nedbrytbart. Det andra nätet omfattar frekvenser i kanal 11-13 och är också rikstäckande, men är utformat för att brytas ned i 19 olika geografiska områden som huvudsakligen följer länsindelningen.

Teracom har vidare utgått från att en multiplex kan rymma i genomsnitt 6 kanaler (å 192 kbit/s). Det innebär att SR totalt skulle kunna sända i 8 kanaler digitalt ($6 + (1/3*6) = 8$). Enligt Teracoms beräkningar skulle den sammanlagda årliga sändnings-

⁶ Också UR sänder sitt utbud i SR:s digitala radiosändningar och bär därför en mindre del (ca 1,37 procent) av kostnaderna för sändningarna. I detta kapitel särredovisas inte UR:s kostnader utan de ingår i de totala kostnaderna för SR:s sändningar.

⁷ Teracom har räknat med att SR kommer att utnyttja två kanaler (40%) i sex regioner samt en kanal (25%) i återstående tretton regioner. Totalt blir SR:s nyttjande $((0,40*6)+0,25*13)/19=0,297$, dvs. ca 30 procent av utrymmet i de regionala frekvensblocken.

kostnaden för SR:s digitala sändningar vid en utbyggnadsgrad på 99,8 procent bli i storleksordningen 250–290 miljoner kronor (inkl. moms).⁸ Till detta ska läggas de ca 240 miljoner kronor (inkl. moms) som SR i dag betalar för de analoga sändningarna.

Tabell 9.1. SR:s distributionskostnader för analoga och digitala sändningar samt totala parallellsändningskostnader, miljoner kronor per år (inkl. moms)

SR analog distribution	240
SR digital distribution totalt (100% riks + 30% regionalt)	250-290
SR parallellsändning vid fullt utbyggda sändningar	490-530

Källa: SR och Teracom

SR:s sändningskostnader för digital radio kommer alltså att bli högre än kostnaderna för dagens analoga sändningar. SR:s totala parallellsändningskostnader för distribution vid ett fullt utbyggt digitalt sändarnät skulle bli mellan 490–530 miljoner kronor (inkl. moms).⁹ Det innebär att SR:s totala sändningskostnader vid fullt utbyggda digitala sändningar mer än fördubblas jämfört med i dag. Det bör noteras att dessa uppgifter förutsätter att andra aktörer kommer att utnyttja de återstående 70 procenten av utrymmet i de regionala frekvensblocken. Annars ökar SR:s kostnader ytterligare.

SR:s avgifter för den begränsade omfattning på sändarnätet som gäller i dag, dvs. ca 35 procent för den nationella multiplexen, kan enligt uppgifter från Teracom för år 2002 uppskattas till ca 10 miljoner kronor. Det ger en parallellsändningskostnad på (240+ 10) 250 miljoner kronor. Om sändarnätet återigen skulle byggas ut till en befolkningstäckning på 85 procent för den nationella multiplexen skulle merkostnaden bli ca 63 miljoner kronor för SR (se tabell 9.2). Det skulle ge en parallellsändningskostnad för SR på (240+ 63) 303 miljoner kronor (inkl. moms).

⁸ Skälet till att uppgifterna presenteras i ett spann mellan 250 och 290 miljoner kronor är framför allt att de närmare kostnaderna beror på vilka krav SR kommer att ställa på sändningarnas tillgänglighet, kvalitet, servicegrad, reservutrustning etc.

⁹ Till detta kommer avgifter till Post- och telestyrelsen på ca 2,5 miljoner kronor per år.

Det faktum att de digitala radiosändningarnas omfattning fr.o.m. 1 januari 2002 har begränsats innebär dock inte att kostnaderna för Teracom har minskat. Teracom har på SR:s uppdrag under perioden 1996–2001 byggt upp en infrastruktur som nått en täckningsgrad på 85 procent. Kostnader i form av räntor och avskrivningar för investeringar kvarstår. Den faktiska kostnaden för Teracom torde år 2002 vara i storleksordningen 50 miljoner kronor.¹⁰

9.2.2 Kostnader per multiplex

I föregående avsnitt redovisades uppskattade totala distributionskostnader för SR, dvs. för sändningar både i det nationella frekvensblocket och i de regionala frekvenserna. I fortsättningen tittar vi på sändningskostnaderna för en rikstäckande multiplex. Om vi räknar om Teracoms uppgifter enligt ovan till ett rikstäckande nät skulle den årliga sändningskostnaden vid en utbyggnad på 99,8 procent vara 192–233 miljoner kronor (inkl. moms). SR har emellertid vid ett tidigare tillfälle redovisat att en rikstäckande multiplex utbyggd till 99,8 procent skulle kosta ca 240 miljoner kronor.¹¹ Teracom pekar på att skillnaden mellan SR:s och Teracoms beräkningar sannolikt beror på de krav SR kommer att ställa vad gäller tillgänglighet, servicegrad, reservutrustning och annan beredskap. I Teracoms uppgifter ingår inte kostnader för reservsystem, t.ex. dubbla sändare och dubbla multiplexutrustningar. SR har dock utgått från att varje sändare ska vara dubblerad i beredskapssyfte. Jag har därför valt att använda SR:s uppgifter för presentationen i det följande.

I tabell 9.2 redovisas uppskattningar av kostnader för en rikstäckande multiplex vid olika utbyggnadsgrader. Dessa kostnader jämförs också med kostnaderna för SR:s fyra FM-nät.

¹⁰ Teracom 2002.

¹¹ SR:s underlag till utredningen om radio och TV i allmänhetens tjänst, maj 2000. Se också SOU 2000:55, sid. 248 ff.

Tabell 9.2. Uppskattade årliga kostnader för en rikstäckande multiplex för DAB-sändningar, miljoner kronor (inkl. moms)

Befolkningstäckning	Hyra	Kanaler	Kostnad/kanal
85 %	63	6	10,5
90 %	112	6	18,7
99,5 %	182	6	30,3
99,8 %	242	6	40,3
Nära 100 %	280	6	46,7
FM 99,8 %	240	4	60

Källa: SR och Teracom.

Den årliga kostnaden i dag för SR:s analoga sändningar i FM-radios P1–P4 med en hushållstäckning på 99,8 procent är alltså ca 240 miljoner kronor (inkl. moms). FM-näten innehåller fyra kanaler, vilket ger en kostnad per kanal på 60 miljoner kronor. Motsvarande kostnad för ett digitalt frekvensblock vid samma utbyggnadsgrad är alltså också den ca 240 miljoner kronor per år (inkl. moms), enligt SR:s uppgifter. I ett digitalt frekvensblock kan dock fler kanaler sändas beroende på önskad kvalitet. I räkneexemplet ovan utgår jag från att sex kanaler ryms i en multiplex, vilket för en utbyggnadsgrad på 99,8 procent innebär ca 40 miljoner kronor per kanal. I praktiken kommer antalet kanaler att växla över tiden beroende på behov, varför totalkostnaden är mest relevant här.

Tabellen visar också att kostnaderna ökar ju högre utbyggnadsgrad sändarnätet har. Som framgår ökar kostnaderna kraftigt från 85 procents hushållstäckning och uppåt. Skillnaden mellan att täcka 99,5 procent och 99,8 procent, dvs. 0,3 procent är stor. Det kostar ytterligare 60 miljoner kronor att nå dessa hushåll. Om vi räknar med att Sverige har 4 miljoner hushåll så är marginalkostnaden för att nå ytterligare 12 000 hushåll ca 5 000 kronor per hushåll. Vill man sedan gå ännu längre och bygga ut sändningarna i en multiplex till nära 100 procents täckning (ytterligare 8 000 hushåll) så kommer det att kosta ytterligare ca 40 miljoner kronor.

Om fler sändarnät byggs ut, t.ex. för kommersiell radio, blir det fler nät som kommer att dela på infrastrukturen (multiplexutrustning, sändarstationer, master m.m.), vilket enligt Teracom bör kunna leda till att kostnaderna på sikt kan minska något.

9.2.3 Kostnader för andra radioaktörer

Teracom har till utredningen påpekat att det i dag inte finns tillräckligt underlag för att göra någon fullständig affärsmässig uppskattning av kostnader för andra radioaktörer som t.ex. privat lokalradio och närradio.¹² Teracom menar att företaget först behöver få kännedom om de långsiktiga planerna för en satsning på digital radio, bl.a. hur stor den totala infrastrukturen kommer att vara och hur sändningstillstånd kommer att vara fördelade mellan olika aktörer. Dessutom kommer Teracom att behöva föra närmare diskussioner med enskilda programföretag om vilka krav dessa vill ställa när det gäller sändningarnas tillgänglighet, servicegrad, reservutrustning m.m.

Teracom klargör dock att en nätplanering som skulle göras enbart utifrån den kommersiella radions behov skulle se annorlunda ut jämfört med planeringen för SR. Som exempel redovisar Teracom planeringen för Stockholmsregionen. För SR:s del har Teracom räknat med att det behövs åtta sändare för att nå hela befolkningen inom regionen. Teracom menar att det för ett kommersiellt bolag kan vara av större intresse att prioritera befolkningstäta områden inom regionen och därför nöja sig med en delmängd av de åtta sändarna, vilket naturligt nog skulle resultera i lägre sändningskostnader. Teracom uppskattar att den årliga sändningskostnaden för en programkanal i Stockholmsregionen för ett kommersiellt bolag skulle variera från ca 100 000 kronor till ca två miljoner kronor, beroende på hushållstäckning, sändningskvalitet och andra krav.

9.2.4 Kostnader för privat radio om utrymme delas med SR

Om utrymmet i de regionala frekvensblocken ska delas mellan SR och privat lokalradio, så som avsikten har varit under försöksverksamheten hittills (se kapitel 5), skulle kostnaderna för privat radio bli högre. Med ledning av de uppskattade kostnaderna för en multiplex i avsnitt 9.3.2 kan vi göra ett räkneexempel för att ta reda på kostnaderna per kanal i en regional multiplex.

Om vi utgår från att kostnaderna för de regionala frekvensblocken är lika stora som kostnaden för ett nationellt frekvensblock så blir alltså kostnaden för ett sändarnät utbyggt till

¹² Teracoms underlag till utredningen 2002-04-03.

99,8 procents hushållstäckning i de 19 områdena totalt 242 miljoner kronor (inkl. moms). Fördelat per region (242/19) blir den genomsnittliga kostnaden ca 12,7 miljoner kronor. Om varje multiplex rymmer sex kanaler blir kostnaden per kanal i varje region i genomsnitt ca 2,1 miljoner kronor. Kostnaden för 85 procents hushållstäckning är 63 miljoner kronor (inkl. moms). Fördelat per område (63/19) blir kostnaden vid denna hushållstäckning ca 3,3 miljoner kronor och genomsnittskostnaden per kanal blir följaktligen ca 550 000 kronor.

Tabell 9.3. Uppskattade kostnader för regionala frekvensblock totalt, per region och per kanal i varje region vid olika grader av hushållstäckning, miljoner kronor (inkl. moms)

	85 %	99,5 %	99,8 %
Kostnad totalt	63	182	242
Kostnad per region	3,3	9,6	12,7
Kostnad per kanal (6 st) i varje region	550 000	1 600 000	2 100 000

Källa: SR och Teracom samt egna beräkningar.

Det bör understrykas att dessa uppgifter utgör genomsnitt. Kostnaderna kommer att variera kraftigt beroende på var i landet sändningar sker. Teracom redovisar t.ex. att i Stockholmsregionen når åtta sändare ca 20 procent av landets befolkning. I de nordligaste delarna av landet skulle så många som trettio sändare krävas för att nå ca 2,8 procent av landets befolkning.¹³

Uppgifterna i tabell 9.3 utgår från att varje multiplex rymmer sex radiokanaler. Hur många kanaler som rymms i praktiken beror på vilken kvalitet respektive programkanal ska ha samt i vilken mån utrymme kommer att användas för andra tjänster. Som jämförelse kan noteras att den kommersiella radion i Storbritannien i genomsnitt använder 128–160 kbit/s per kanal, vilket innebär att upp till nio radiokanaler får plats i en multiplex. Se också kapitel 12.

¹³ Teracom påpekar att det heller inte enbart är antalet sändarstationer som påverkar kostnaderna. Snarare är det dimensioneringen av varje station som driver kostnaderna, dvs. storleken på mast, antenn, sändare och kraftsystem.

9.3 Jämförelse med kostnader för marksänd digital TV

En anledning att jämföra kostnaderna för distribution av DAB med digital TV är att se i vilken mån public service-radion kan förväntas få samma minskning av kostnaderna vid en eventuell nedläggning av de analoga sändningarna som gäller för televisionen.¹⁴

För att kunna relatera kostnaderna för distribution via digital TV med kostnaderna för DAB måste man ta hänsyn till att det finns vissa grundläggande skillnader vad gäller planeringen av respektive sändarnät. Nuvarande sändarnät för distribution av digital TV är planerade för att tillgodose behovet av mottagning i hemmen. Signalen tas emot med en takantenn och i vissa fall kan en enklare inomhusantenn fungera. Detta kriterium kan enligt Teracom för att nå 99,8 procent av befolkningen tillgodoses genom uppbyggnad av en infrastruktur på 54 sändarstationer (Teracoms s.k. större stationer, som redan i dag används för analog TV) samt ett begränsat antal mindre sändare, s.k. slavsändare. Sannolikt kommer färre sändare att behövas än för SVT:s analoga sändningar.

Sändarnätet för distribution av DAB är istället uppbyggt för att tillgodose behovet av mobil mottagning, vilket för att nå en befolkningstäckning på 99,8 procent kräver en större infrastruktur om så många som 250 sändare. I tabell 9.4 presenteras den årliga kostnaden för SVT:s distribution av analog och digital TV jämfört med SR:s distribution av FM och DAB vid olika grader av hushållstäckning.

Tabell 9.4. Uppskattade årliga kostnader för SVT:s och SR:s analoga respektive digitala distribution, miljoner kronor (inkl. moms)

Distribution	Hushållstäckning	Kostnad
<i>SVT</i>		
Analog TV	99,8 %	450
Digital TV	98,0 %	200
Digital TV	99,8 %	225-250
<i>SR</i>		
FM	99,8 %	240
DAB (riks + regionalt)	99,8 %	250-290

Källa: SR, Teracom och SOU 2001:90.

¹⁴ Se SOU 2001:90, sid. 143 ff.

Av tabellen framgår att digital radio är en dyrare distributionsform jämfört med digital TV om man relaterar den till de analoga motsvarigheterna. Kostnaden för SVT:s digitala sändningar (fyra kanaler) skulle bli ungefär hälften av kostnaderna för dagens analoga sändningar (två kanaler). För SR blir de totala kostnaderna för att sända digitalt tvärtom högre än dagens analoga sändningar.

Det finns alltså stora ekonomiska fördelar för SVT att på sikt byta distributionsteknik, medan det för SR innebär en fördyring. Fördelen för SR med digitala sändningar är att företaget kan erbjuda ett bredare programutbud genom sändningar i fler kanaler. Men då tillkommer kostnader för att fylla det nya kanalutrymmet med program. För SVT:s del skulle en möjlighet kunna vara att använda de frigjorda resurserna vid en nedläggning av analog TV för satsningar på programutveckling.¹⁵ För SR skulle ett tekniskifte inte generera några sådana möjligheter.¹⁶ Det bör också tilläggas att perioden med parallellsändningar sannolikt kommer att kunna bli avsevärt kortare för televisionen än för radion. Digital-TV-kommitténs förslag innebär att en avveckling av de analoga sändningarna bör ske redan år 2007. SVT har i diskussionerna som följt kommitténs förslag uttalat att ambitionen bör vara att stänga de analoga sändningarna redan 2004/2005.¹⁷ Se också kapitel 10 om ekonomiska förutsättningar för digital radio i Sverige.

9.4 Sändarnäten för radio och TV delar på kostnader

Sedan lång tid har sändarnäten för radio och TV kunnat utnyttja samordningsvinster genom att sändningarna till stora delar har en gemensam infrastruktur. Sändarnätet för marksänd digital TV är i dag utbyggt till en hushållstäckning på ca 90 procent. Digital-TV-kommittén har föreslagit att de digitala sändningarna för public service-televisionen bör byggas ut till samma befolkningstäckning som gäller för analog marksänd TV, dvs. 99,8 procent av den fast bosatta befolkningen.¹⁸ SVT har emellertid argumenterat för att de digitala TV-sändningarna i marknätet bör begränsas till maximalt

¹⁵ Under en tid kommer dock de frigjorda resurserna för SVT att behöva användas för att betala av skulden på det s.k. distributionskontot (se kapitel 10).

¹⁶ SR genomför för närvarande en jämförelse av distributionskostnaderna för digital radio i Sverige med andra länder. Syftet är bl.a. att se i vilken mån skillnader mellan länderna kan förklaras av annat än geografiska förutsättningar och kraven på sändningarna när det gäller tillgänglighet, kvalitet, servicegrad, reservutrustning m.m.

¹⁷ Se bl.a. artikel av SVT:s VD i *Vipätv* nr. 11 22 mars 2002.

¹⁸ SOU 2001:90, s. 91.

98 procent och att resterande hushåll i stället bör hänvisas till mottagning via satellit.¹⁹

I dag används 54 storsändare samt drygt 600 slavsändare för att nå 99,8 procents hushållstäckning för analog TV. Flera av dessa sändarmaster används också för radiosändningar. Om sändarnätet för digital TV skulle begränsas till 95 procent skulle SVT sannolikt kunna klara sig med de 54 stormasterna. Om sändarnätet i stället byggs ut till 98 procent skulle dessutom ett antal slavsändare behöva tas i anspråk, dock inte lika många som för analog TV. Detta skulle innebära lägre kostnader för SVT. Men om sändarnätet för TV begränsas så påverkas kostnaderna för radiosändningarna. De tidigare gemensamma kostnaderna för sändarmaster, energiförbrukning, reservdelar m.m. skulle i så fall i större utsträckning behöva betalas av radion. De kostnadsuppskattningar för digital radio som redovisas ovan skulle således öka.

I sammanhanget kan noteras att SVT och SR saknar en gemensam syn i denna fråga. SVT har inte kommenterat det faktum att radion skulle riskera att behöva betala en större del av de i dag gemensamma kostnaderna, vilket skulle öka SR:s behov av TV-avgiftsintäkter. SR har hittills valt att inte kommentera SVT:s önskemål att begränsa utbyggnaden av det digitala TV-nätet.

9.5 Möjligheter att begränsa kostnaderna för parallellsändningar

Det enklaste sättet att hålla de dubbla sändningskostnaderna på en begränsad nivå är att också fortsatt begränsa utbyggnaden av det digitala sändarnätet till delar av landet. För SR:s del kan det dessutom vara rimligt att avvakta med sändningar i de regionala frekvensblocken, åtminstone så länge inga andra aktörer delar utrymme med SR. Detta är dock lösningar som endast fungerar i ett inledningsskede, innan fler programföretag sänder och efterfrågan bland publiken ökar.

Ett annat sätt att hålla sändningskostnaderna nere under en övergångsperiod är att ställa lägre krav på servicegrad och reservutrustning m.m. för de digitala alternativt de analoga sändningarna. Ett problem med detta är att sändningarnas tekniska kvalitet och be-

¹⁹ SVT:s yttrande 2000-07-25 över Digital-TV-kommitténs förslag till marksänd digital TV. SR har valt att inte lämna några synpunkter på kommitténs förslag. (Ku2000/1259/1330/1681/Me).

redskapen för olika påfrestningar minskar. SR har till utredningen påpekat att det vore möjligt att ställa begränsade krav på de digitala sändningarna i dessa avseenden i ett inledningsskede. Därefter skulle kraven kunna anpassas i takt med att efterfrågan bland publiken ökar.

Ytterligare ett sätt att hålla kostnaderna nere vore att sändarnäten aldrig kom att byggas ut till dagens 99,8 procent. Möjligheten finns naturligtvis att hänvisa de sista procenten eller delar av procent av landets hushåll till mottagning via satellit. Det skulle dock strida mot principen om sändningarnas tillgänglighet i hela landet på lika villkor för hela befolkningen. Teracom redovisar att det ur ett rent distributionsekonomiskt perspektiv kan vara fördelaktigt att använda satellit för att täcka delar av befolkningen.²⁰ Om satellitsändningar ersatte marksändningarna för de sista 0,3 procenten skulle SR:s kostnader för en rikstäckande multiplex enligt Teracom minska med i storleksordningen 50 miljoner kronor. Detta skulle dock leda till att mobil mottagning av radio inte skulle vara möjlig i vissa delar av landet.

I några länder finns planer på att eventuellt låta utbyggnaden av marksänd digital radio stanna vid 99 procent eller liknande och i stället täcka resten av landet med satellitsändningar eller andra distributionsmetoder (se kapitel 6). Nackdelen är att de flesta satellitsändningar endast lämpar sig för fast mottagning i hemmet. I sammanhanget kan dock noteras att distributionsmetoden i satellit kan utformas så att man som konsument klarar sig med en vanlig DAB-mottagare, förutsatt att man redan har en parabolantenn.

Ytterligare en faktor som skulle kunna begränsa SR:s kostnader är om också andra aktörer kom att dela sändningsutrymme med SR, antingen enbart i de regionala frekvensblocken eller både i det nationella frekvensblocket och i de regionala blocken. På kort sikt kommer antagligen inte allt utrymme i alla frekvensblock att användas för radiosändningar. Det kan därför finnas anledning att ge möjligheter för andra än radioföretag att utnyttja utrymme under en övergångsperiod.

Ett mer långtgående sätt att minska kostnaden för parallellsändningar är om beslut fattas att på längre sikt helt eller delvis stänga av FM-näten. Det som gör att kostnaderna skulle minska är främst lägre energiförbrukning och minskat behov av reservdelar. Teracom pekar dock på att en stängning av delar av FM-nätet

²⁰ Teracoms underlag till utredningen 2002-03-20.

kommer att ha begränsad effekt, främst beroende på att kostnaden för den gemensamma infrastrukturen kvarstår. Kostnader för reservkraft, hus, master och antenner är exempel på sådant som enligt Teracom belastar FM-sändningarna till dess att den sista analoga sändaren kan stängas. Det stora problemet med att stänga FM-sändningarna är dock att det är där publiken kommer att finnas under överskådlig tid. Se också kapitel 12.

9.6 Bedömning

Det är inte mot bakgrund av en kommersiell bedömning som hela befolkningen i Sverige i dag nås av radiosändningar. Det beror på att regering och riksdag sedan länge har betraktat det som en demokratisk rättighet och en grundläggande del i public service-företagens uppdrag att ge alla medborgare tillgång till radio- och TV-sändningar. För finansieringen står landets TV-avgiftsbetalare. Ungefär en fjärdedel av landets invånare har enbart tillgång till någon av SR:s kanaler. Den kommersiella radion ser sannolikt ingen lönsamhet i att nå en större befolkningstäckning än kanske ca 80 procent, på grund av de höga marginalkostnaderna att nå fler hushåll med marksändningar.

DAB-sändningar kommer att innebära betydande sändningskostnader för medverkande programföretag. Det viktigaste skälet för att DAB-sändningar för SR blir dyrare än dagens analoga sändningar är att digital radio kräver fler sändare för att kunna erbjuda god kvalitet också vid mobil mottagning. Kostnaderna kommer naturligt nog att bli högre ju mer man bygger ut sändarnäten. Dessutom kostar det mer ju högre krav man ställer på sändningarnas tillgänglighet, kvalitet, störningstålighet och olika beredskapsförberedelser.

Det är framför allt två förhållanden som gör kostnadsbilden för SR problematisk. Dels kommer kostnaderna för SR:s digitala sändningar sannolikt att överstiga kostnaderna för dagens analoga sändningar, dels kommer perioden med parallellsändningar att bli mycket lång. Fördelen är att SR kommer att kunna sända i fler kanaler och därmed erbjuda ett bredare programutbud. Skillnaden är emellertid stor vid en jämförelse med TV. För SVT:s del tycks kostnaderna för digital TV bli hälften av kostnaderna för dagens analoga sändningar av SVT1 och SVT2. Också SVT kommer att kunna sända i fler kanaler i digital TV. Dessutom är det mycket

som talar för att tiden med parallellsändningar kommer att kunna bli avsevärt kortare för TV än för radio.

Den vinst i form av lägre distributionskostnader som SVT (och TV4) skulle kunna göra vid en eventuell avstängning av de analoga sändningarna finns alltså inte för radion och SR, särskilt inte om sändningarna ska byggas ut till en hushållstäckning på 99,8 procent. För SVT skulle de lägre framtida distributionskostnaderna kunna innebära att resurser i stället kan användas för satsningar på programutbudet i det nya sändningsutrymmet. För SR skulle emellertid också programutveckling behöva finansieras på annat sätt.

Kostnaderna för privat lokalradio och närradio har inte kunnat uppskattas på samma sätt som för SR, främst beroende på att det i dag är oklart vilka sändningsområden som skulle vara aktuella och vilka krav radioföretagen skulle ställa på sändningarnas tekniska kvalitet och servicegrad m.m. Kostnaderna kommer dock att bli betydande också för den privata radion och närradion.

Det finns olika sätt att hålla parallellsändningskostnaderna på en begränsad nivå under ett inledningsskede. Det kan finnas anledning att närmare pröva dessa möjligheter i det fortsatta utredningsarbetet. Det är emellertid viktigt att beakta behovet av att även med digitala sändningar kunna upprätthålla en hög beredskap för radion under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

10 Ekonomiska förutsättningar för digital radio

10.1 Inledning

Man kan tro att den digitala tekniken och den ökade konkurrensen inom medieområdet leder till att radio och TV blir allt enklare och billigare att producera och distribuera. Det är sant till viss del. Tekniken gör att produktionen kan effektiviseras, men att producera radio och TV som når och tilltalar en masspublik kommer under överskådlig tid att vara en kostsam affär. Radio och TV är verksamheter som i hög grad måste kunna dra nytta av stor-driftsfördelar.

Det ekonomiska trycket på medieföretag ökar i takt med den ökade konkurrensen om människors uppmärksamhet, tid och pengar. Allianser, fusioner och strukturrationaliseringar skapar färre, men ekonomiskt starkare aktörer på mediemarknaden. Även om digital distributionsteknik kan komma att utöka radiosystemets nuvarande kapacitet så har det begränsad betydelse. Kostnaderna att driva framgångsrika medieföretag ökar, bl.a. genom ökade kostnader för rättigheter till attraktivt programmaterial och ersättningar till medverkande och upphovsrättshavare. Utvecklingen begränsas dessutom av intäktsmöjligheterna inom varje marknad.

Radio som vi känner den bygger i grunden på fria sändningar tillgängliga för alla och som finansieras antingen via en gemensam avgift som TV-avgiften eller via reklamintäkter. Tekniken för att sända digital radio är i sig inte en billig teknik, särskilt inte i en övergångsfas som sannolikt kommer att bli mycket lång. För de företag som deltar i introduktionen och som redan i dag sänder analog radio kommer de digitala sändningarna att innebära dubbla sändningskostnader. För helt nya aktörer i digital radio kommer uthållighet att krävas, eftersom intäkterna i inledningsskedet kommer att vara mycket begränsade. För ett public service-företag är kraven särskilt höga då en grundläggande del i uppdraget innebär att ge alla tillgång till sändningarna.

10.2 Public service-radio

För svensk public service-radio och TV gäller att en ny tillståndsperiod har inletts den 1 januari 2002 och som gäller i fyra år, till utgången av 2005. Det riksdagsbeslut som ligger till grund för villkoren innefattar också de ekonomiska ramarna för perioden. Det är svårt att behandla SR:s ekonomiska förutsättningar utan att samtidigt ta ställning till public service-verksamheten i sin helhet.¹ Detta beror främst på att samtliga tre företag har samma finansieringskälla i TV-avgiften. En viktig aspekt i systemet med tidsbegränsade tillståndsperioder är att programföretagen ska känna till de ekonomiska förutsättningarna över hela perioden och att dessa därför normalt inte ska ändras.

Att förutsättningarna för public service-uppdraget ligger fast under en fyraårsperiod talar därför för att man måste avvakta när det gäller bedömningar av SR:s ekonomiska förutsättningar att delta i en eventuellt utbyggd sändningsverksamhet för digital radio. Å andra sidan talar det faktum att digitala radiosändningar i SR:s regi pågår – och att företaget därmed har kostnader dels för distribution och dels för utveckling av programverksamheten – för att en bedömning bör göras redan nu.

För perioden 1997 t.o.m. 2001 fick SR en särskild medelstillelse ur rundradiokontot för digital verksamhet. Enligt SR:s beräkningar har företaget under perioden fått ca 172 miljoner kronor för utveckling av den digitala radion. Huvuddelen av resurserna har förbrukats under senare delen av perioden och har i sin helhet gått till att finansiera SR:s sändningskostnader i det digitala marknätet. Utöver de särskilda medlen har SR haft möjlighet att använda ca 90 miljoner kronor av egna medel som har frigjorts genom omförhandlingar av SR:s avtal med Teracom om företagets analoga radiosändningar. Dessa medel har också ingått som en finansiering av de digitala sändningarna under perioden.²

Utöver kostnader för uppbyggnad och drift av det digitala sändarnätet har SR använt medel för programutveckling och nya tjänster i digitalradion. Kostnaden för detta uppgår till ca 23 miljoner kronor under perioden t.o.m. 2001. Dessutom tillkommer ca 13 miljoner kronor som använts för kostnaderna för en särskild

¹ Också UR sänder sitt utbud i SR:s digitala radiosändningar och bär därför en mindre del (ca 1,37 procent) av kostnaderna för sändningarna. De förutsättningar som redovisas här gäller således också UR.

² SR:s budgetunderlag 2003.

DAB-redaktion.³ Totalt har SR därmed haft kostnader på ca 300 miljoner kronor för digital radio under perioden 1995–2001.

Också UR har fått särskilda medel för digital verksamhet i både radio och TV under perioden 1997–2001. UR har sammanlagt fått ca 22 miljoner kronor under perioden, varav huvuddelen har använts för kostnader i samband med UR:s sändningar i digital TV. Ca 2,5 miljoner kronor har använts för verksamhet i digital radio.

SR:s medelstilldelning för år 2002 uppgår till 2 165 miljoner kronor. Inga medel är specialdestinerade, men regeringen skriver i propositionen om det nya sändningstillståndet att "SR får möjlighet att använda upp till 23 miljoner kronor för digital ljudradio".⁴ Bakgrunden är att regeringen i propositionen ställer kravet att SR i avvaktan på en utvärdering av den digitala radion ska minska sina kostnader för de digitala sändningarna i marknätet.

Som framgår i kapitel 9 finns det ett samband mellan kostnaderna för SR:s och SVT:s sändarnät för radio och TV genom att båda näten är uppbyggda kring samma infrastruktur. Det pågår i dag en diskussion om sändarnätets utbyggnadsgrad för marksänd digital TV. SVT har framfört att det bör kunna vara möjligt att stanna vid en utbyggnadsgrad på 98 procent och låta de resterande delarna av hushållen ta emot TV enbart via satellit. Detta skulle innebära avsevärt lägre distributionskostnader för SVT jämfört med ett fullt utbyggt nät. En följd av ett minskat sändarnät för TV skulle dock bli att kostnaderna för FM-radion såväl som DAB-radion kommer att bli högre än vad som annars skulle ha varit fallet.

För SVT:s del har en del av finansieringen av företagets medverkan i digital marksänd TV lösts genom att ett särskilt distributionskonto har inrättats. Lösningen med ett distributionskonto har motiverats med att på längre sikt när de analoga marksändningarna har upphört kommer SVT:s medelsbehov att minska eftersom den digitala distributionen av TV är mindre kostsam än den analoga.

Ordningen med ett distributionskonto innebär att kostnaderna för distribution ska utjämnas över en längre tidsperiod. Det underskott som uppkommer på distributionskontot under övergångsperioden ska täckas genom lån i Riksgäldskontoret. När TV-sändningarna i det analoga marknätet har upphört ska underskottet betalas tillbaka genom de resurser som då frigörs.

³ SOU 2000:55, s. 248 ff.

⁴ Prop. 2000/01:94, s. 74.

Som framgår i kapitel 9 finns inte denna möjlighet för SR på grund av att kostnaderna för SR:s digitala sändningar kommer att överstiga kostnaderna för de analoga sändningarna av FM-radion.

10.3 Privat lokalradio

Radioreklammarknadens utveckling styrs främst av två faktorer. Den ena är utvecklingen av den allmänna konjunkturen och den privata konsumtionen. Den andra hör samman med mer strukturella faktorer som t.ex. större förändringar på marknaden till följd av regeländringar, ändrad mediekonsumtion eller tillkomsten av nya och konkurrerande medier. Det är inte mycket som talar för att privata aktörer kommer att delta i digitala radiosändningar om de inte upplever att de får klara fördelar av det. Det finns två huvudsakliga skäl till detta:

- Dagens dåliga branschekonomi.
- Digital radio innebär stora investeringar under lång tid och bedömningar i andra länder tyder på att det kommer att dröja länge innan verksamheten genererar några intäkter.

Bakom flera av nätverken i svensk kommersiell lokalradio står visserligen stora medieföretag som kan ha en uthållighet att investera för framtiden, men redan i dagens verksamhet måste kapitaltillskott täcka förluster för branschen som helhet. Enligt RU har den kommersiella radion gjort ackumulerade förluster på ca 850 miljoner kronor i etableringen av privat lokalradio sedan introduktionen år 1993.⁵

I januari 1999 gjorde Institutet för Reklam- och Mediestatistik (IRM) på uppdrag av utredningen om den framtida kommersiella radion en prognos av lokalradions framtida annonsintäkter.⁶ Prognosen utgick från utredningens förslag, vilket bl.a. innebar att IRM räknade med att digitala sändningstillstånd skulle fördelas till privat radio redan under 2001. Prognosen avser bl.a. radions annonsmarknad per år under perioden 1999–2006 och inkluderar en successiv omfördelning av annonsintäkter från analog till digital radio under perioden. IRM utgick från att radion liksom dittills

⁵ RU har räknat med att det kostar branschen ca 600 miljoner kronor per år att driva de 83 tillståndshavarnas verksamhet. Detta har sedan jämförts med de uppgifter för branschens totala intäkter som redovisas av Institutet för Reklam- och Mediestatistik (se tabell 10.1). RU:s skrivelse till utredningen 2002-03-19.

⁶ Bilaga 4 i SOU 1999:14.

förväntades växa mer än andra medier också framöver. För reklammarknaden som helhet gjorde IRM bedömningen att den skulle fortsätta att växa som tidigare, dvs. med ca tre procent per år. Införandet av DAB-radion förväntades gå långsamt till en början, men vid utgången av 2006 förväntades ca 30 procent av befolkningen ha skaffat mottagare. Mervärdet för annonsering i digital radio beräknades under inledningsskedet vara ca fem procent mer per lyssnare jämfört med analog radio.

IRM prognostiserade mot denna bakgrund att radions annonsintäkter år 2006 skulle uppgå till ca 970 miljoner kronor i fasta priser och att radion skulle ha en marknadsandel av total medie-reklam på 4,8 procent. Den digitala radion förväntades då stå för ca 30 procent av dessa intäkter.

Det som hänt sedan denna prognos gjordes är dels att den privata radion inte har deltagit i försöksverksamheten med digitala sändningar, dels att annonsmarknaden har drabbats av en vikande konjunktur. Utvecklingen för den digitala radion generellt sett har dessutom varit mycket långsammare än i IRM:s antaganden. Under hela 1990-talet ökade reklaminvesteringarna i radio och branschen såg ut att gå mot en mer stabil ekonomi. Men situationen förändrades under 2001, med bl.a. en generell nedgång i medie-reklaminvesteringar på 11 procent. Nedgången för radion blev större än så, hela 13 procent (-80 miljoner kronor), vilket har drabbat radiobranschens ekonomi hårt. Tabell 10.1 visar den privata lokalradions intäkter sedan starten 1993 och fram till år 2002.

Tabell 10.1. Den kommersiella lokalradions nettointäkter från reklam 1993–2002, löpande (miljoner kronor)

År	Intäkter	Förändring %	Andel av intäkter för traditionella medier %
1993	32	–	1,3
1994	164	412,5	1,8
1995	234	42,7	2,4
1996	319	36,3	2,9
1997	416	30,4	3,4
1998	517	24,3	3,4
1999	536	3,7	3,3
2000	592	10,4	3,4
2001	513	-13,3	3,3
<i>Prognos 2002</i>	<i>521</i>	<i>1,5</i>	<i>3,4</i>

Källa: IRM 2002.

Som framgår av tabellen har lokalradion drabbats hårt av den vikande annonskonjunkturen med början år 2001. Enligt en prognos från IRM förväntas annonsintäkterna återigen öka något under år 2002.

10.4 Närradio

Ett allmänt konstaterande är att den svenska närradion har mycket begränsade resurser överhuvudtaget. De genomsnittliga intäkterna för landets närradioföreningar år 2001 var ca 240 000 kronor.⁷ Närradioföreningar lever i stor utsträckning på medlemsavgifter och bidrag från kommuner och enskilda. Kommersiella intäkter från reklam och sponsring utgör en mindre andel av intäkterna. Möjligheterna för närradiobranchen att bidra med de investeringar som krävs i den digitala radions inledningskede måste därför betraktas som mycket små.

10.5 Samhällsekonomiska vinster?

Det har inte ingått i mitt uppdrag att presentera en samhällsekonomisk analys av kostnader och intäkter för digital radio. Det har heller inte varit möjligt att genomföra en sådan analys mot bakgrund av att allt för lite är känt om vad den digitala tekniken skulle kunna medföra i form av ekonomiska värden.

Digital-TV-kommittén presenterar i sitt slutbetänkande en samhällsekonomisk bedömning av teknikskiftet från analog till digital marksänd TV i Sverige.⁸ Kommittén ser stora ekonomiska vinster i ett teknikbyte. Grunderna för kommitténs bedömning är dels att den digitala tekniken innebär lägre sändningskostnader, dels att en avveckling av det analoga marknätet innebär att ett stort frekvensutrymme kan frigöras för andra ändamål. Kommitténs bedömning är att ju snabbare en avveckling kan ske desto större samhällsekonomiska vinster kan uppnås. Kommittén anser att 2007 kan vara en rimlig tidpunkt för avstängning av de analoga sändningarna.

För radio gäller att det utrymme som skulle kunna frigöras vid en avstängning av de analoga sändningarna är mindre än för TV. De ekonomiska vinsterna av att gå från analoga till digitala radiosänd-

⁷ Radio- och TV-verkets enkätundersökning om närradio 2002.

⁸ SOU 2001:90, s. 135 ff.

ningar är därför mindre än för ett motsvarande teknikskifte för televisionen. Dessutom är det oklart i vilken mån det utrymme som skulle kunna frigöras (87,5–108 MHz eller TV-kanal 11–13) skulle vara attraktivt för andra användningar.

10.6 Bedömning

För många, men inte alla, teknikskiften har möjligheterna att tjäna pengar varit drivkraften. Det gäller inte DAB. Ett problem är att mycket få radioaktörer egentligen har några starka ekonomiska skäl för att sända DAB. Radio är i grunden ett fritt medium gratis för lyssnarna. Mycket få bedömare jag har talat med tror på en utveckling av betalradio. Digitaltekniken är heller inte en billig teknik. Utredningen har i kapitel 9 kunnat konstatera att sändningskostnaderna för digital radio kommer att bli betydande, vilket kommer att ställa stora krav på medverkande företag. Ett eventuellt teknikskifte kommer dessutom att vara en mycket långsiktig process. Få bedömare i andra länder tror att digitalradion kommer att generera några intäkter de första fem till sju åren.

Den del av reklammarknaden som den reklamfinansierade radion kan erövra kommer inte att öka i proportion till antalet tillkommande sändningsmöjligheter i digital radio. Det ekonomiska utrymmet är med andra ord mindre än det tekniska. Detsamma gäller naturligtvis för public service-radion. Även om tekniken ger SR möjligheter att starta fler kanaler och erbjuda företagets programutbud på ett mer flexibelt sätt så finns det gränser för möjligheterna att finansiera ett ökat åtagande inom ramen för TV-avgiftssystemet. Möjligheten för SR att få ökade intäkter från TV-avgiftsmedlen måste bedömas i relation till public service-verksamheten som helhet, dvs. med beaktande av SVT:s och UR:s behov. Ett kraftigt ökat sändningsåtagande för SR måste också bedömas i relation till andra uppgifter för företaget.

DAB kan komma att innebära ökade intäkter för kommersiell radio. Det som talar för detta är dels möjligheten för befintliga radiostationer att utöka sina sändningsområden och därmed nå en större publik än i dag, dels möjligheterna att få ökade reklamintäkter genom att utnyttja de olika tilläggstjänster som digitaltekniken medger. Digital radio kan emellertid också innebära att fler radio-kanaler tillkommer, vilket torde innebära att intäkterna för existerande FM-kanaler minskar i samband med att lyssnandet på digital

radio ökar. Det finns dock anledning att tro att radions andel av de totala reklaminvesteringarna kommer att öka något över tid. Det visar erfarenheterna från andra jämförbara länder.

Det ekonomiska utrymmet för mer radio i Sverige måste för närvarande betraktas som starkt begränsat. Möjligheterna att olika aktörer på sikt kommer att vilja investera i den nya tekniken kommer därför att hänga nära samman med de förutsättningar som kommer att gälla. Det kan finnas anledning att i det vidare utredningsarbetet genomföra en ingående samhällsekonomisk bedömning av ett teknikskifte för radion.

11 Sammanfattande bedömning

Radion är ett av de mest betydelsefulla massmedierna i samhället. En viktig uppgift för mediepolitiken bör vara att värna radion och skapa goda utvecklingsmöjligheter för radiomediet också i framtiden. Ett viktigt kännetecken för svensk radio är kombinationen mellan en stark och livskraftig public service-radio, en konkurrenskraftig kommersiell lokalradio och en vital, ofta ideellt driven, närradio.

Det är förvisso inte första gången som radiomediet står inför en utveckling av sändningstekniken. Radio har gått från AM-sändningar via trådradio till FM-teknik med stereo och introduktionen av FM tog i det närmaste 30 år. Det finns dock skillnader mellan dagens situation och introduktionen av FM-radion. Samhället ser annorlunda ut och utbudet av radiokanaler och andra medier är långt större i dag än på 1950- och 1960-talen. Konkurrensen om människors uppmärksamhet, tid och pengar är intensivare. Det är också första gången ett teknikskifte skulle behöva ske genom medverkan av kommersiella radioaktörer som är direkt beroende av stora lyssnarandelar för sin överlevnad.

DAB-tekniken har i Sverige endast kunnat prövas i begränsad omfattning, men det står klart att den fungerar tekniskt och på sikt kan medföra en rad fördelar, både för programföretag och lyssnare. Digital radio kan, om den blir lyckosam, ge möjligheter både för ökad mångfald i publicistisk mening och för ökade ekonomiska aktiviteter i radiobranschen. Den svenska försöksverksamheten har emellertid haft begränsad framgång. Detta är dock inte en unikt svensk erfarenhet. I de flesta länder där digital radio har introducerats på försök har sändningar pågått under lång tid utan att marknaden tagit fart. Det största problemet hittills har varit en mycket liten tillgång på olika typer av mottagare till rimliga priser.

Digitala marksändningar med DAB är inte den enda tekniken för distribution av digital radio. Det finns en rad andra plattformar

som på sikt kommer att erbjuda människor möjlighet att ta del av radio. Det finns dock viktiga skillnader mellan de olika systemen. För televisionen är eterburna marksändningar bara ett av flera relativt jämbördiga alternativ för att nå publiken. För ljudradio kommer med all sannolikhet marksändningar att vara den huvudsakliga distributionsformen också i framtiden, eftersom radiolyssande i mycket högre grad sker mobilt. I de flesta länder sker försöksverksamheten med digital radio genom att marksändningarna digitaliseras. Ett skäl för detta är att de alternativ som finns endast i begränsad utsträckning erbjuder de egenskaper som vi vanligtvis förknippar med radiomediet.

Staten har begränsade möjligheter att styra utvecklingen i en viss riktning. Det som kan göras är att ställa nytt frekvensutrymme till radiobranschens förfogande och att skapa ett regelverk som uppmuntrar en utveckling. Men även om digital radio införs på bred front så kvarstår frågan – kommer konsumenterna att vilja investera i mottagare i en omfattning som möjliggör ett skifte? Eller är det snarare så att ett nytt sändningssystem under lång tid kommer att existera vid sidan av den analoga radion?

Det som talar för att Sverige bör gå vidare med introduktionen av marksänd digital radio är att stora delar av den svenska radiobranschen önskar det. Både SR och företrädare för den kommersiella radion vill se åtgärder som underlättar en introduktion av DAB-systemet i Sverige. Ytterligare skäl som talar för en fortsättning är att just DAB-systemet är på väg att introduceras i många andra länder i stora delar av världen.

Ett problem är emellertid att mycket få radioaktörer egentligen har några starka ekonomiska skäl för att sända DAB. Det är framför allt två förhållanden som gör kostnadsbilden för SR särskilt problematisk. Dels kommer kostnaderna för SR:s digitala sändningar att överstiga kostnaderna för dagens analoga sändningar, dels kommer perioden med parallellsändningar att bli mycket lång. Fördelen är att SR kommer att kunna sända fler kanaler och därmed erbjuda ett bredare programutbud. Skillnaden är emellertid stor vid en jämförelse med TV. För SVT:s del tycks kostnaderna för digital TV bli hälften av kostnaderna för dagens analoga sändningar. Dessutom är det mycket som talar för att tiden med parallellsändningar kommer att kunna bli avsevärt kortare för TV än för radio. Den vinst i form av lägre distributionskostnader som SVT (och TV4) skulle kunna göra vid en framtida avstängning av de analoga TV-sändningarna finns alltså inte för radion och SR.

Möjligheten för SR att få ökade intäkter från TV-avgiftsmedlen kommer att behöva bedömas i relation till public service-verksamheten som helhet, dvs. med beaktande av SVT:s och UR:s behov. Ett kraftigt ökat sändningsåtagande för SR måste också bedömas i relation till andra uppgifter för företaget.

Också den kommersiella radion ställer olika krav inför en eventuell introduktion av digital sändningsteknik. Radioutgivareföreningen har framfört att man vill se att privata aktörer får större sändningsutrymme än i dag, t.ex. genom utrymme för nationella sändningar. Föreningen anser också att det är nödvändigt att ändra förutsättningarna även för den privata lokalradions analoga verksamhet, främst genom lägre koncessionsavgifter.

Det finns i dag inga tecken på att någon aktör kommer att ta på sig den ekonomiska risken att subventionera mottagare. Även om ingen hittills tydligt sagt det så tycks den enda möjligheten att genomföra ett teknikskifte inom överskådlig tid vara att man på sikt tvingar konsumenterna till en övergång genom att sätta en bortre gräns för de analoga FM-sändningarna. Det finns i dag ca 25 miljoner radioapparater i landet. För att inte radiolyssnandet ska falla drastiskt vid en eventuell avstängning av analog radio måste publiken på lång sikt ersätta i stort sett samtliga dessa radioapparater. I detta skede av försöket med digital radio finns inte underlag för att bedöma de politiska och ekonomiska förutsättningarna för att inom överskådlig tid stänga FM-radion.

När det gäller en så omfattande och långsiktig process som ett teknikskifte för radio är det viktigt att konstatera att Sverige är ett litet land, men med höga kostnader för att nå hela landet med radiosändningar. Mot denna bakgrund har det varit rimligt att sändningarna under försöksverksamheten har skett i begränsad omfattning. Erfarenheterna från andra länder visar att även om försökssändningarna i Sverige hade inkluderat kommersiell radio så är det lite som talar för att antalet mottagare hade varit särskilt mycket större. När det gäller tillverkningsindustrins benägenhet att lansera mottagare i stor skala spelar det sannolikt mindre roll hur ett litet land som Sverige agerar.

Den digitala radions introduktion befinner sig fortfarande i ett mycket tidigt skede. Det finns i dag ingen marknad där mottagare har köpts av mer än några tiotusental människor. I alla länder sker sändningarna över begränsade områden. DAB-aktörer runt om i världen bevakar särskilt utvecklingen i Storbritannien och Tyskland. Där påstår flera bedömare att år 2002 kommer att bli DAB-

radions genombrott. Utfallet i dessa länder under den närmaste tiden kommer sannolikt att bli avgörande för DAB-radions framtid. Flera mindre länder har aviserat att man vill avvakta med ytterligare satsningar på digital radio till dess att de stora marknaderna i Europa visat att utvecklingen tar fart. Detta har också varit ett sätt att hålla kostnaderna nere under försöksverksamheten. Det finns anledning för Sverige att överväga en liknande hållning.

Vid en fortsatt introduktion av digital radio med DAB-tekniken i Sverige bör man betrakta dagens tidpunkt som är noll. Det faktum att varken den privata radiobranschen eller närradion har deltagit i försöksverksamheten innebär att branschen som helhet har mycket kvar att lära om tekniken och dess konsekvenser. En eventuell fortsatt introduktion måste därför givetvis inkludera också dessa radioaktörer. Det framstår vidare som troligt att regelverk och andra förutsättningar kommer att behöva utformas på ett för branschen fördelaktigt sätt om det ska finnas möjligheter för framgång. Detta gäller såväl för public service-radion som för den privata kommersiella lokalradion och närradion.

För att publiken ska välja digital radio så krävs vid sidan av enkla och billiga radiomottagare att programutbudet upplevs som intressant. Sannolikt kommer det att krävas att sändningarna innehåller både de program som finns i den analoga radion i dag och olika typer av helt nytt programutbud. Olika former av tilläggstjänster kan dessutom komma att bidra till att öka digitalradions attraktionskraft.

För fullständighetens skull ska också konstateras att radiolyssande i dag till 99 procent sker via FM-radio. De flesta människor tycks vara relativt nöjda med detta. Även vid en introduktion av nya radioformer så är det viktigt att dagens radiopublik inte glöms bort.

Om Sverige väljer att gå vidare med introduktionen av DAB kommer ett antal beslut att behöva fattas. De resonemang som förs i betänkandets avslutande kapitel kan betraktas som utgångspunkter för fortsatt utredningsarbete i den parlamentariska kommitté som regeringen aviserat att man avser tillsätta efter att mitt utredningsarbete är slutfört.

12 Den fortsatta hanteringen

I detta avslutande kapitel förs ett resonemang om det ytterligare utredningsbehov som jag bedömer finnas och de ställningstaganden kring olika problemställningar som behöver göras inför den fortsatta hanteringen av marksänd digital radio. Möjligheten finns naturligtvis att fatta beslut om att avveckla sändningsverksamheten, men utgångspunkten för resonemanget i detta kapitel är att digitala marksändningar av radio kommer att pågå i Sverige också i fortsättningen.

12.1 Grundläggande principer för regelverket

För public service-radion gäller andra regler och finansiella förutsättningar än för annan radio. Jag har ingen anledning att utgå från annat än att regering och riksdag också i framtiden kommer att hantera riktlinjer för public service-radio och TV samlat för sig och villkoren för privat lokalradio och närradio för sig. Mot bakgrund av den digitala distributionsteknikens egenskaper krävs dock att lagstiftning och andra regelverk anpassas på olika sätt. I det följande presenteras på vilka områden särskilda överväganden måste göras. Det handlar bl.a. om fördelning av frekvensutrymme, tillståndsgivning och teknisk samverkan, utbyggnad av sändarnäten, fördelning av överföringskapacitet, reglering av tilläggstjänster m.m. Flera av dessa problemställningar berör såväl public service-radion som annan radio. Några är långsiktiga till sin karaktär medan andra kräver överväganden redan i ett tidigt skede.

12.2 Privat radio – i princip samma regelverk för digitala som för analoga sändningar

När det gäller ett regelverk för tillståndsgivning till privata företag att sända digital radio är det enligt min mening rimligt att utgå från nu gällande lagstiftning för verksamheten i analog radio. Lagstiftningen på området har nyligen trätt i kraft och den har förberetts under relativt lång tid. Skälen för en ny lagstiftning har varit att skapa bättre förutsättningar att uppnå det ursprungliga syftet med införandet av lokalradion, främst genom att öka mångfalden och den lokala förankringen i verksamheten. Även den utredning som låg till grund för den nya lagstiftningen pekade på det principiellt rimliga i att samma regelverk så långt möjligt borde gälla för såväl analoga som digitala sändningar. Jag har kunnat konstatera att också den privata radios företrädare anser att detta i princip är en bra utgångspunkt. För närradion kommer särskilda lösningar att behöva konstrueras.

Att tillämpa nu gällande lagstiftning för kommersiell radio också för digitala radiosändningar skulle bl.a. innebära att sändningstillstånd kommer att fördelas genom ett urvalsförfarande som huvudsakligen baseras på ägarförhållanden och åtaganden i fråga om graden av programinnehåll som är framtaget för den egna verksamheten och som har lokal anknytning. Det kommer sannolikt att bli nödvändigt att skapa nya bestämmelser i lagstiftningen för att t.ex. reglera fördelning av sändningstillstånd för digital radio för kommersiella företag. Mot bakgrund av att det kan förväntas ta lång tid innan digitala sändningar har nått en spridning som ger intäkter kan det bli nödvändigt med olika former av övergångsregler i ett inledningsskede.

Här bör nämnas att Radioutgivareföreningen har lämnat ett förslag till utredningen som innebär att befintliga tillståndshavare för analog lokalradio erbjuds möjlighet att byta sitt tillstånd mot ett nytt tillstånd som bl.a. innebär en skyldighet att sända digitalt såväl som analogt (se kapitel 7).

12.3 Fördelning av frekvensutrymme

Den första frågan att besvara vid en fortsatt introduktion av digital marksänd radio är på vilket sätt det nya frekvensutrymme som tekniken kräver ska fördelas. Staten har det övergripande ansvaret

för användningen av radiofrekvenser. Även om digital teknik kan göra att utrymmet används mer effektivt så kvarstår det faktum att frekvensutrymmet är begränsat. Om digital radio ska introduceras i ökad utsträckning så kommer dessutom anspråken på frekvensutrymmet att vara större än i dag – tills dess det eventuellt kan bli möjligt att lämna FM-tekniken.

Enligt Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) ska upplåtelse av radiofrekvenser ske på ett sätt som leder till vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet. Detta innebär bl.a. att det allmänna har ett ansvar för att syftet med upplåtelsen förverkligas, dvs. att skapa möjlighet för mångfald genom att så många röster som möjligt kan ges möjlighet att komma till tals. Det innebär också att frekvensutrymmet ska användas så effektivt som möjligt. Detta kan i sin tur innebära att ett system måste konstrueras som gör tiden för dubbla sändningar med gammal och ny teknik så kort som möjligt. Mycket talar dock för att den analoga sändningstekniken kommer att behövas under lång tid framöver.

SR:s sändningsutrymme fördelades till företaget redan innan den privata lokalradion introducerades. Den privata lokalradion fick i början av 1990-talet disponera de delar av frekvensutrymmet som ännu inte användes för andra ändamål. När det gäller digital radio är dock frågan om hur utrymmet ska fördelas en mer öppen historia. Nu finns för första gången möjligheten att skapa en helt ny frekvensplanering vid sidan av den analoga radion.

Utredningen har kunnat visa att om all svensk radio ska kunna inleda sändningar med digital teknik så räcker inte det frekvensutrymme som hittills är koordinerat, dvs. ett nationellt frekvensblock och ett frekvensblock i 19 regioner. Den fördelning av utrymme som gjordes inför försöksverksamheten bygger på nuvarande struktur, dvs. SR sänder sina rikssändningar i ett nationellt frekvensblock och sina regionala sändningar i de regionala blocken. Det utrymme som blir över i de regionala blocken har varit reserverat för privat radio.

Erfarenheter från andra länder visar att public service-radio och TV har en betydelsefull roll vid introduktionen av ny teknik på etermediernas område. Jag utgår från att public service-radions sändningar kommer att tilldelas ett utrymme som motsvaras av det SR har i dag, dvs. för sändningar både i ett nationellt frekvensblock och i de regionala frekvensblocken.

Det finns olika sätt att förhålla sig till fördelning av frekvensutrymme till övrig radio. Genomgången av situationen i andra länder visar att åtminstone följande modeller används.

1. Låta alla existerande radiostationer också få ett digitalt sändningsutrymme som i princip motsvarar dagens täckningsområden.
2. Öppen utlysningssprocedur för alla nya digitala sändningstillstånd, eventuellt i nya sändningsområden.
3. En blandning av 1 och 2.

Den första principen tillämpas t.ex. i Kanada där samtliga analoga radiostationer har fått ett eget sändningsutrymme för digital radio för i stort sett samma områden som dagens sändningar. I Storbritannien har BBC fått hela utrymmet i ett nationellt frekvensblock samt garanterad plats i lokala frekvensblock. En nationell multiplex har fördelats genom utlysning till en kommersiell operatör med tio programtjänster. Resten av utrymmet i de lokala frekvensblocken fördelas för närvarande genom utlysning till privata programföretag. I dessa frekvensblock är ett krav att BBC:s regionala kanaler ska vidareändas (must carry). Det finns inga garantier för att existerande radioföretag får motsvarande utrymme som de har i dag, men det torde i realiteten ändå bli fallet i många områden.

I ett inledningsskede kan det finnas anledning att ge utrymme för de aktörer som bedöms ha störst möjligheter att skapa ett genomslag för den nya tekniken. Det är sannolikt så att detta måste inkludera kända varumärken och aktörer med goda finansiella förutsättningar att klara långsiktiga investeringar i sändningar och nya program och tjänster. Detta måste dock vägas mot möjligheterna att öka mångfalden genom att ge utrymme för nya röster i radion. Radioutgivareföreningen avvisar tanken på ett utlysningsskede och anser att de företag som i dag sänder analog radio bör ges möjlighet att också sända digitalt.

Den genomgång som gjorts i kapitel 7 av önskemål från radiobranschens aktörer visar sammanfattningsvis att SR anser sig ha behov av ett utrymme motsvarande ett nationellt och ett regionalt frekvensblock. Företrädare för den kommersiella radion har uppgett samma behov. Sammanlagt skulle i så fall Sverige på sikt behöva åtminstone fyra frekvensblock, dvs. dubbelt så mycket som nu är tillgängligt. Det är i dag oklart vilket utrymme som skulle

kunna användas av närradion. Mot bakgrund av de ekonomiska förutsättningarna torde det närmare intresset för utökade DAB-sändningar i den privata lokalradion och närradion behöva kartläggas i det fortsatta utredningsarbetet. Det kan därför vara lämpligt att fördelningen av frekvensutrymme sker i flera steg.

För att Post- och telestyrelsen ska kunna utföra koordinering av frekvensutrymme och planera sändarnät för ytterligare digital radio krävs en tydlig beställning som innehåller krav på nätens utseende, nedbrytbarhet, täckningsområden, etc. Det är således viktigt att statsmakterna tidigt gör klart vilka förutsättningar som bör gälla för eventuellt ytterligare frekvensutrymme. Det som bl.a. måste ske är en process där andra länder i vårt närområde ges möjlighet att ha synpunkter på de svenska önskemålen.

Oavsett vilka beslut som fattas inom den närmaste tiden kan det finnas anledning för Sverige att i internationella sammanhang säkra möjligheten att skapa ytterligare sändningsutrymme för digital radio. Sådant utrymme torde kräva tilldelningar både i VHF band III och i det s.k. L-bandet.

12.3.1 Avvägning mellan rikstäckande, regionala och lokala sändningar

En väsentlig fråga vid planeringen för digitala marksändningar är avvägningen mellan sändningar som täcker stora sammanhängande områden, t.ex. hela landet, och regionalt eller lokalt avgränsade sändningar. Störst frekvensekonomi uppnås om alla sändare som sänder program med ett visst innehåll använder samma frekvens, s.k. singelfrekvensnät. Men detta förutsätter att sändningarna har samma innehåll. Om man vill att sändningarna ska innehålla olika regionala program – eller att vissa enstaka inslag ska kunna bytas ut mot andra, t.ex. för reklam riktad till vissa regioner – måste sändningarna ske på olika frekvenskanaler.

Vid planeringen av sändarnät för digital marksänd radio kommer det därför att vara nödvändigt att ta hänsyn till den önskade fördelningen mellan rikstäckande, regionala och lokala sändningar.

12.4 Förhållandet mellan programföretag, multiplexeroperatör och sändaroperatör

DAB-tekniken innebär som tidigare beskrivits att radioföretag måste samverka om sändningstekniken genom att flera olika program blandas (multiplexeras) i en och samma signal. Tekniken utmärks dessutom av flexibilitet där olika stort utrymme kan användas för olika program beroende på behovet av kapacitet. Digitaltekniken möjliggör inte heller bara traditionella radiosändningar, utan i stort sett vilket innehåll som helst kan sändas ut. Vid multiplexeringen bestäms vilka radioprogram och andra tjänster som ska bäras i den gemensamma signalen och hur stort överföringsutrymme respektive tjänst ska ha.

Sändningar av radio regleras genom en dubbel tillståndsgivning. Varje programföretag tilldelas ett sändningstillstånd av regeringen eller Radio- och TV-verket där villkoren för sändningsverksamheten anges. Inom dessa ramar får sedan programföretaget, eller den sändaroperatör man anlitar, tillstånd att använda radiosändare enligt lagen om radiokommunikation. Multiplexeringstekniken tillför en länk i denna kedja. Med digital sändningsteknik ska någon ansvara för att blanda signaler från flera, kanske konkurrerande, programföretag före utsändning.

Sammanfattningsvis innebär den digitala sändningstekniken att tre olika aktörer och roller kan urskiljas: *programföretag*, *multiplexeroperatör* och *sändaroperatör*. Den samordning som måste ske mellan dessa aktörer kan antingen ske genom att en aktör får det samlade ansvaret för att hantera multiplexering och tekniska frågor eller att flera programföretag gemensamt har en bestämmanderätt över den tekniska samordningen. Ett och samma företag kan mycket väl komma att verka i flera av dessa roller, beroende på vad regelverket tillåter.¹ Det kommer dock att vara viktigt att tydliggöra de olika rollerna och att skilja dem i juridisk mening från varandra.

¹ För SR:s försökssändningar i den nationella frekvensen gäller att SR är programföretag medan Teracom AB, på SR:s uppdrag, är både multiplexeroperatör och sändaroperatör.

12.4.1 Multiplexoperatören

Den som bedriver den tekniska multiplexeringen får en egen roll som avviker från, men samtidigt bestämmer gränserna för, den roll som programföretagen har. Den som kontrollerar tekniken får därmed en ställning som innebär att dess beslut kan påverka vilka program som når publiken. Frågan om vem som ska vara ansvarig för multiplexeringen har hittills inte reglerats.

I Storbritannien har staten valt att ge multiplexoperatören huvudrollen för de kommersiella sändningarna genom att sändningstillståndet riktas till denne. Det är de olika multiplexoperatörerna både på nationell och lokal nivå som svarar för urvalet av programföretag, utbyggnaden av sändarnäten och marknadsföringen av digital radio gentemot publiken. Programföretagen har närmast ställning som underleverantörer till multiplexoperatören. Det kan också vara ett programföretag som är multiplexoperatör. Denna lösning tillämpas redan i dag i Sverige, genom att SR under försöksverksamheten har rätt att använda ett helt frekvensblock för företagets nationella sändningar. Detsamma gäller för BBC och för public service-företag i de flesta länder.

I flera länder har man valt att utveckla samarbetsformer som innebär att ett antal programföretag bestämmer över multiplexfunktionen och andra tekniska frågor tillsammans. Detta är också utgångspunkten för de regionala frekvensblock som i dag finns i Sverige. Där har tanken varit att SR och privata radioföretag ska dela utrymme i varje region och gemensamt komma överens om teknisk samverkan, utan att detta närmare har reglerats.

Också för den marksända digital TV:n i Sverige gäller att de som erbjuder programtjänster vanligtvis bestämmer över multiplexfunktionen tillsammans. Regeringen angav i förarbetena till riksdagens beslut om introduktion av digital TV att andra lösningar där beslutanderätten hamnade hos en mellanhand (multiplexoperatör) ingav betänkligheter.² Digital-TV-kommittén har i sitt slutbetänkande emellertid förordat en lösning som innebär att en extern aktör (multiplexoperatör) får förfoga över en del av den totala överföringskapaciteten i frekvensutrymmet för digital TV.³ Frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Fördelarna med att ge en aktör huvudrollen anses vara att samarbetsproblem mellan programföretag undviks och att det skapas

² Prop. 1996/97:67, s. 27.

³ SOU 2001:90, s. 167 f.

en drivkraft för utvecklingen av digital radio genom att operatören har ett direkt ekonomiskt intresse av att konsumenterna skaffar sig mottagare. En risk med att ge multiplexoperatören huvudrollen är att beslutanderätten hamnar hos en mellanhand och att medverkande programföretag därmed inte har kontroll över sin egen distribution. Det blir också multiplexoperatören som bestämmer hur stor kapacitet respektive programföretag/tjänst får disponera.

Om man väljer att rikta sändningstillstånd till en multiplexoperatör kan en reglering innefatta urvalskriterier för hur denne ska utses och vilka villkor som ska gälla för verksamheten. Eftersom multiplexoperatören får inflytande över innehållet i multiplexen kan det finnas anledning att reglera vem som kan få vara multiplexoperatör. Ägarförhållanden kommer att behöva beaktas. Det är naturligtvis också viktigt att regelverket säkerställer att multiplexoperatören utför sitt uppdrag gentemot de programföretag som ingår i multiplexen på ett rättvist och konkurrensneutralt sätt.

Det är också möjligt att kombinera tillstånd till en multiplexoperatör med att de medverkande programföretagen också tilldelas ett särskilt sändningstillstånd. Detta förfarande tillämpas t.ex. i Storbritannien. Där ges dock inte programföretagen någon "rätt" att sända, denna rätt förbehålls multiplexoperatören.

I Storbritannien tillämpar Radio Authority ett antal kriterier vid bedömning av ansökningar från aktörer som vill bli multiplexoperatörer (se kapitel 6). Dessa är bl.a. målsättning för befolkningstäckning, tidtabell för utbyggnad, finansiella resurser, hur de föreslagna programföretagen kan förväntas tilltala olika intressen och smakriktningar, planer på att marknadsföra den digitala tekniken och en bedömning av konkurrensvillkoren för de programföretag som ingår i multiplexen. Ett annat förhållande som kan vägas in i en bedömning är de föreslagna programföretagens popularitet och därmed sannolikheten att de kommer att attrahera lyssnare. Utöver dessa regler finns i Storbritannien ett omfattande regelverk för att motverka ägarkoncentration på medieområdet.⁴ Kriterier för en eventuell tillståndsgivning i Sverige måste givetvis anpassas efter svenska förhållanden och efter svensk lag.

Staten behöver inte nödvändigtvis välja att antingen införa en multiplexoperatörmodell eller inte. Det är naturligtvis möjligt med en kombination, t.ex. att vissa frekvensblock fördelas genom

⁴ Det brittiska regelverket för mediekoncentration är för närvarande föremål för översyn. Regeringen har i november 2001 publicerat en konsultationsrapport i frågan, *Consultation on Media Ownership Rules*. Department for Culture, Media and Sport.

tillstånd riktade till programföretag och andra frekvensblock genom tillstånd riktade till multiplexoperatörer. Det kan också tänkas att förutsättningarna blir olika för public service-radion respektive annan radio. I Norge har public service-radion (NRK) fått dela utrymme i den nationella multiplexen med privata P4 Radio Hele Norge och Radio 2 Digital. NRK har utrymme för fyra kanaler, medan de två övriga har varsin kanal. Inget av de länder jag studerat har än så länge hanterat frågan om hur den ideella när-radion ska kunna ges utrymme i digitalradion.

I alla händelser kan samverkan kring tekniska frågor behöva utgöra en del av skyldigheten i sändningstillstånd. Enligt 3 kap. 2 § punkt 7 radio- och TV-lagen har regeringen möjlighet att ställa krav på sådan samverkan.

12.4.2 Programföretag/innehållsleverantör

Programföretaget är naturligtvis den viktigaste aktören i den digitala radion eftersom det är programföretagen som står för innehållet i sändningarna. En mer rättvisande benämning kan möjligen vara innehållsleverantör, eftersom också andra än traditionella radioföretag kan komma att erbjuda program och tjänster i digitalradion. Programföretag i en digital multiplex kan erbjuda såväl parallellsändningar av det existerande analoga radioutbudet som ett helt nytt programutbud.

Sändningstillstånd kan, som framgått ovan, antingen tilldelas till en multiplexoperatör eller direkt till varje programföretag. Även i ett system med tillstånd till multiplexoperatörer kan det finnas anledning att ge ett särskilt sändningstillstånd också till respektive programföretag eftersom det är programföretaget som bör vara ansvarigt för sändningarnas innehåll. Om tillstånd ges enbart till enskilda programföretag bör det framgå av sändningstillståndet att teknisk samverkan ska vara löst, t.ex. genom att parterna i en multiplex har träffat avtal om sådan samverkan.

12.4.3 Sändaroperatör

Sändaroperatören är en tjänsteleverantör av själva distributionen av digital radio. Teracom AB är ett exempel på en sådan aktör. Ett regelverk bör naturligtvis inte hindra att också andra aktörer

erbjuder sändningstjänster. Sändaroperatören anlitas på kommersiella villkor, antingen av ett antal programföretag som driver en multiplex tillsammans eller av en multiplexoperatör. Sändaroperatören behöver liksom i dag tillstånd enligt lagen om radiokommunikation för att använda radiosändare. En förutsättning är att den som köper tjänsten av sändaroperatören har tillstånd att sända ljudradio enligt radio- och TV-lagen.

Det är viktigt att de beredskapskrav som i dag gäller för radiosändningar kan upprätthållas också vid sändningar med digital teknik. För SR och Teracom gäller särskilda krav på säkerhet och teknisk kvalitet i sändningarna. Frågan om hur dessa krav kan komma att uppfyllas vid ett teknikskifte bör belysas ytterligare i kommande utredningsarbete.

12.5 Sändarnätens utbyggnadsgrad

I de flesta länder är utbyggnaden av de marksända digitala radiosändningarna begränsad till delar av landet. Vanligtvis har sändningar i inledningsskedet påbörjats i större städer, tätbebyggda områden och längs vissa större sammanhängande vägnät. I de flesta länder kommer en fortsatt utbyggnad att baseras på spridningen av mottagare hos lyssnarna. I Sverige har hittills SR ensamt beslutat om utbyggnad. Beslut om utbyggnad kan framöver komma att behöva ske efter en samlad prövning av olika aktörer.

Det är viktigt att samtliga programföretag som delar utrymme i en multiplex har gemensamma ambitioner när det gäller sändarnätets utbyggnadsgrad. Om staten väljer att ge tillstånd enbart till respektive programföretag så krävs att alla företag som ingår i en multiplex är överens om vilken målsättning som ska gälla för utbyggnaden av sändarnätet och i vilken takt utbyggnad ska ske. Här kan problem uppstå, t.ex. på grund av att olika programföretag har olika målsättningar och olika ekonomiska möjligheter att bidra till en hög utbyggnadsgrad. Det finns risker att ekonomiskt svaga tillståndshavare i en multiplex bromsar utbyggnaden eller att de tvingas att upphöra med sina sändningar om kostnaderna blir alltför höga.

Att ge en multiplexoperatör ansvaret för utbyggnadsgrad och utbyggnadstakt är sannolikt enklare, men även här finns naturligtvis risker för ekonomiskt svaga programföretag om förutsättningarna ändras, t.ex. vid en snabbare utbyggnad. Om tillstånd ska

ges till en multiplexoperatör så kan därför målsättningen för sändarnätets hushållstäckning och utbyggnadstakt behöva ingå som en del i sändningstillståndet. I Storbritannien är detta ett av de kriterier som tillmäts vikt vid prövningen av ansökningar för multiplexstillstånd.

Beroende på typ av programföretag och om det rör sig om rikstäckande, regionala eller lokala sändarnät så kommer sannolikt olika utbyggnadsgrader att gälla. Det är t.ex. rimligt att tro att kraven för de frekvensblock där public service-radions sändningar ska ske kommer att vara högre satta än för ett frekvensblock som enbart ska användas av privata företag. Ett problem som kan uppkomma är om frekvensfördelningen utformas så att SR och kommersiella företag ska dela utrymme. Tanken med att låta SR och privata företag dela på utrymmet i de regionala frekvensblocken har hittills varit dels att SR inte behöver allt utrymme, dels att flera företag därmed kan dela på sändningskostnaderna. Problemet kan uppkomma om SR:s sändningar kräver en hushållstäckning som kostar mer än vad kommersiella radioföretag är beredda att betala. Se kapitel 9.

En fördel med DAB-tekniken är att man lättare än med FM-sändningar kan utvidga täckningsgraden för en multiplex efter behov. Detta beror på att tekniken medger att man placerar flera sändare i närheten av varandra som sänder på samma frekvens utan att det uppkommer störningar. En förutsättning är dock att sändarnät och andra förutsättningar är planerade för detta samt att sändningarna i varje multiplex har samma innehåll.

12.6 Fördelning av överföringskapacitet

DAB-teknikens egenskaper innebär att helt nya överväganden måste göras i frågan om hur stor kapacitet som ska fördelas till olika tjänster. I varje DAB-multiplex kommer en total kapacitet om ca 1,15 Mbit per sekund att finnas att fördela. Det som avgör hur många programföretag som kan rymmas i varje frekvensblock är hur stor överföringskapacitet varje företag ska få disponera. Tekniken medger möjligheter att utnyttja kapaciteten flexibelt, t.ex. för olika kvalitetsbehov eller vid olika tider på dygnet. Det råder för närvarande delade meningar om hur stor kapacitet en ljudradio-signal av hög kvalitet kräver. Det finns också skiftande uppfattningar om hur stor del av utrymmet i en multiplex som bör vara

tillgängligt för sändning av olika former av mer eller mindre renodlade datatjänster.

Om staten väljer att rikta sändningstillstånd till enskilda programföretag så måste man först bestämma hur många tillståndshavare som får plats i en multiplex. Enligt det förslag som Radio- och TV-verket lämnade till regeringen 1996 och som används för dagens försöksverksamhet får varje programföretag disponera 224 kbit/s. Det skulle innebära att en multiplex kan rymma fem radiokanaler. Om man i stället väljer att rikta sändningstillstånd till en multiplexoperatör så blir det operatören som avgör hur många kanaler och andra tjänster som får plats. I Storbritannien har de flesta multiplexoperatörer inrymt så många som tio tjänster. Vissa bedömare menar att man på detta sätt erbjuder en alltför låg kvalitet för radioljudet på bekostnad av ett större programutbud.⁵

Genomgången av önskemål från radiobranchen visar att man önskar att förutsättningarna blir sådana att största möjliga flexibilitet uppnås och att det blir multiplexoperatören eller programföretagen själva som kan avgöra hur stor kapacitet varje tjänst vid varje givet tillfälle ska få. SR anser dock att kapaciteten för en radioprogramkanal i DAB bör vara minst 224 kbit/s. Olika alternativ för fördelning av kapacitet är alltså möjliga.

1. All kapacitet fördelas (enligt fastställd norm) mellan programföretag som inom denna ram själva får välja kapacitetsnivåer för radio respektive andra tjänster. Programföretagen kan ha en viss garanterad kapacitet men också rätt att låna utrymme av eller upplåta utrymme till varandra.
2. Fördelning enligt 1. Dessutom upplåts en viss del av den totala kapaciteten till aktörer som enbart har intresse av att utveckla sidotjänster.
3. Multiplexoperatören får avgöra hur många radiokanaler som får plats och har därutöver rätt att utnyttja viss del av utrymmet för sidotjänster.

Med hänsyn till stadgandet i 3 kap. 2 § andra stycket YGL, om att det allmänna ska eftersträva att radiofrekvenser tas i anspråk på ett sätt som leder till vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet, kan det vara rimligt att allt tillgängligt utrymme fördelas till programföretag. Det kan dock finnas ett intresse av att tillräcklig kapacitet fördelas också för olika typer av tilläggstjänster för att

⁵ SR:s skrivelse till utredningen om ljudkvalitet m.m. 2002-02-20.

skapa förutsättningar för ett mervärde i av den digitala radion. Från konkurrenssynpunkt kan en del tala för att alla tillståndshavare får lika stor kapacitet. Beträffande alternativ 2 bör noteras att det är oklart om tillstånd att enbart bedriva andra tjänster kan ges enligt radio- och TV-lagen.

Innan DAB-tekniken har fått större utbredning är det svårt att värdera vad olika kapacitetsnivåer innebär när det gäller ljudkvalitet och möjligheter att bedriva tilläggstjänster av olika slag. I ett inledningsskede kan det därför vara lämpligt att ge utrymme för en hög grad av flexibilitet i användningen.

12.6.1 Användning av kapacitet för annat än radio

Mot bakgrund av att DAB-sändningarna kan komma att användas för tjänster som traditionellt har reglerats enligt olika lagstiftningar (se kapitel 3) finns det anledning att klargöra vilka regler som ska gälla för olika tjänster. De tjänster som kommer att finnas i digitala radiosändningar kan komma att omfatta inslag av såväl sändningar som är riktade till allmänheten (för vilka radio- och TV-lagen gäller) som sändningar som sker på begäran (interaktiva tjänster). Vad som för lyssnarna kan framstå som en och samma tjänst kan i realiteten bestå av olika kommunikationselement där radio- och TV-lagen endast är tillämplig i vissa fall. Det kan också tänkas bli så att infrastrukturen för enkelriktad förmedling av ljudradio till allmänheten kan komma att användas för privat kommunikation.

Frekvensutrymme som har avsatts för yttrandefrihetsändamål kan alltså komma att användas för tjänster som normalt bedrivs i distributionsformer där ett särskilt utlysningförfarande krävs, t.ex. 3G-telefoni och liknande. För att tilldelning av utrymme ska ske på ett konkurrensneutralt sätt är det nödvändigt att klargöra på vilka villkor rundradiofrekvenser får användas för andra tjänster.

Det finns anledning att klargöra vad som kan anses ingå i rundradiobegreppet. Datatjänster som är exklusivt riktade till enskilda betraktas normalt som en teletjänst. Exempel på sådana tjänster är beställtjänster (on demand), personsökning, informationstjänster riktade exklusivt till vissa företag och liknande. Datatjänster som är allmänt tillgängliga för hela publiken kan däremot betraktas som en del av rundradiosändningarna. Exempel på sådana tjänster är väderkartor, grafik, bilder, men också webbliknande tjänster där samma utbud sänds ut hela tiden och där lyssnaren kan välja att ta fram

delar av den utsända informationen, ungefär på samma sätt som text-TV.

En möjlighet är att på förhand klargöra hur stor del av kapaciteten i frekvensblocken för digital radio som får användas för interaktiva tjänster som inte är att betrakta som rundradio i radio- och TV-lagens mening. En sådan gräns kommer att behöva sättas så lågt att den inte kan betraktas som ett hot mot sådant frekvensutrymme som tilldelats efter utlysningförfarande enligt telelagen eller lagen om radiokommunikation, men ändå så pass högt att den medger en utveckling av nya tjänster som kan bidra till att skapa ett mervärde för den digitala radion. Det handlar om att hitta en rimlig balans mellan olika intressen.

Detta skulle kunna gå till så att staten i lagen om radiokommunikation (eller i en framtida lagstiftning för elektronisk kommunikation⁶) sätter en gräns för hur stor del av ett utrymme som delas ut till en verksamhet som fordrar tillstånd enligt radio- och TV-lagen som får användas för andra tjänster än rundradio.

Med denna grundförutsättning kan sedan den närmare tillståndprocessen för digitala radiosändningar ske enligt radio- och TV-lagen. Den förutsättning som gäller enligt lagen om radiokommunikation, dvs. gränsen för annan användning än rundradio, kommer då antingen att gälla multiplexoperatören för frekvensblocket samlat eller för varje enskilt programföretag. Multiplexoperatören eller programföretaget kan, inom ramen för den kapacitet man förfogar över, välja att antingen själv disponera all kapacitet till radiosändningen, disponera viss kapacitet själv för andra tjänster eller upplåta kapacitet för någon annan att bedriva tjänster.

12.7 Vem bör meddela tillstånd?

Det är i dag regeringen som enligt 2 kap. 2 § radio- och TV-lagen beslutar om vilka programföretag som ska få tillstånd att sända marksänd lokal digital radio och vilket sändningsutrymme som får upplåtas för detta. Radio- och TV-verket utlyser tillstånden, handlägger ansökningarna och ger ett motiverat förslag till regeringen om fördelning av tillstånd. Detta är en skillnad mot vad som gäller för analoga lokalradiosändningar, där Radio- och TV-verket är

⁶ Se kapitel 3 om utredningen om ny lagstiftning och myndighetsorganisation inom området för elektronisk kommunikation som förväntas lämna förslag på en sådan lagstiftning innan sommaren 2002.

tillståndsmyndighet. Motiveringen till att regeringen hanterat tillståndsgivningen för digital radio är att det handlar om en försöksverksamhet. I förarbetena till riksdagsbeslutet 1995 om introduktion av digital radio uttalas dock att det torde vara lämpligt att uppgiften förs över till verket när de digitala sändningarna pågått under några år.

12.8 Tillståndsperioder

En bedömning av tillståndsperiodens längd bör beakta dels olika radioaktörers behov att kunna göra bedömningar på längre sikt när det gäller ekonomiska villkor och nödvändiga investeringar, dels att teknik och frekvensanvändning inte läses fast för allt för lång tid. Osäkerheten om den tekniska utvecklingen och de förändringar som den kan medföra talar å ena sidan för att tillståndsperioden för digital radio blir lång, så att medverkande företag ges långsiktiga planeringsförutsättningar. Å andra sidan talar samma osäkerhet för att man inte bör läsa sig vid allt för långa tillståndsperioder.

12.9 Framtid – avstängning av FM?

Det är i dag för tidigt att ha en uppfattning i frågan om det kommer att vara möjligt att stänga av de analoga radiosändningarna. I inget av de länder jag har studerat har staten tydligt angivit något datum för avstängning eller strategier för en successiv utfasning av den analoga AM- och FM-radion. I propositionen inför riksdagens beslut om introduktion av digital ljudradio i Sverige sägs att fördelarna med den digitala tekniken bäst skulle tas till vara om de nuvarande FM-sändningarna lades ner och ersattes med digitala sändningar. Ett sådant beslut skulle få stora konsekvenser, genom att nuvarande mottagare för analoga sändningar skulle behöva ersättas med nya. Ett beslut om att byta sändningsteknik, skriver regeringen, kan därför givetvis inte fattas innan det finns omfattande erfarenhet av den nya tekniken.⁷

I princip finns det ingen ny information i dag som talar mot denna bedömning. Man kan enligt min mening inte att påstå att vi i dag har omfattande erfarenheter av den nya tekniken. Tvärtom saknas stora delar av den information som skulle behövas för ett

⁷ Prop. 1994/95:170, sid. 11.

mer långtgående resonemang om en eventuell övergång från analog till digital radio.

Vikten av att använda frekvensutrymmet på ett så effektivt sätt som möjligt talar för att tiden med sändningar med både analog och digital teknik bör göras så kort som möjligt. Programföretag med dubbla sändningskostnader kan också förväntas verka för att parallellsändningstiden förkortas. Men viktigast för en bedömning om att eventuellt lämna den analoga radion är att det kan ske på rimliga villkor för allmänheten. Som framgått tidigare är det mycket som talar för att FM-sändningar kommer att behöva pågå under överskådlig tid.

Förutsättningarna för att DAB-sändningarna skall utvecklas, nå en stor publik och på sikt eventuellt möjliggöra en nedläggning av FM-sändningarna är bl.a. att

- priset på digitala mottagare är på samma nivå som motsvarande FM-mottagare,
- alla sändningar som i dag ryms i FM-sändningarna också finns i DAB-sändningarna,
- DAB-sändningarna erbjuder nyheter i form av nytt programutbud och andra tjänster som publiken efterfrågar.

Ingen av dessa förutsättningar föreligger i dag. Det kan dock finnas anledning att klargöra på vilket sätt frågan om analog radio bör hanteras under de kommande åren, inte minst för att ge tydliga signaler till radiobranschen och andra aktörer, t.ex. mottagar-tillverkare. Det kan vara lämpligt att vid återkommande tillfällen i utredningssammanhang beröra frågan. Exempelvis kan följande aspekter ligga till grund för en eventuell bedömning av avstängning av de analoga sändningarna.

- Geografisk täckning av marksänd digital radio.
- Antal sålda mottagare.
- Andel av dagens analoga kanaler som är tillgängliga i digital form i de områden där avstängning ska ske.
- Lyssnande på DAB-radion.
- Hur olika delar av allmänheten värderar det tilläggsutbud som de bara kan få via DAB-radion.
- Kostnader för och grad av användning av digital radio på andra tekniska plattformar.
- Parallellsändningskostnader (FM+ DAB) samt den besparing som en avstängning skulle medföra.

- Värdet av allmänhetens innehav av analoga radiomottagare.
- Kostnader för allmänheten för att ersätta alla nuvarande analoga radiomottagare.

12.10 Övriga frågor

12.10.1 Samordnat agerande m.m.

Ett samordnat agerande mellan alla aktörer är sannolikt en mycket viktig del av ett teknikskifte, särskilt under inledningskedet. En viktig egenskap hos den digitala tekniken är just att tidigare konkurrerande företag måste samarbeta för att tydliggöra produkter och tjänster för allmänheten. För att samarbetet ska fungera krävs medverkan från samtliga parter, inklusive radioföretag, distributionsföretag, radiotillverkare och återförsäljare. Dessutom krävs stora och öppna kontaktytor med allmänheten. I alla länder är kännedomen bland allmänheten om digital radio och DAB mycket låg. I flera länder har särskilda samarbetsorgan skapats för att marknadsföra den nya tekniken och öka konsumentintresset, t.ex. Digital Radio Development Bureau i Storbritannien, Digital Marketing Initiative i Tyskland och Digital Roll Out Inc. i Kanada. Liknande projekt kan komma att behövas också i Sverige. Sådan samverkan mellan olika aktörer måste givetvis ske med respekt för vedertagna principer för den lojala konkurrensen, t.ex. förbud mot konkurrensbegränsande samarbete och mot missbruk av dominerande ställning.

12.10.2 Försökssändningar i avvaktan på utredning

Sverige har i dag en infrastruktur för digital radio som endast används till vissa delar. SR är ensamt om att sända digital radio. Ett beslut om framtida sändningsverksamhet bör bygga på en samlad genomgång av de faktorer som presenteras i detta kapitel. I avvaktan på ett ställningstagande kan det emellertid finnas anledning att underlätta försöksverksamheten så här långt. Om det finns ett intresse hos övriga delar av radiobranschen för att delta i en begränsad sändningsverksamhet under tiden för fortsatt utredningsarbete så kan det vara lämpligt att möjligheter skapas för detta. Exempelvis kan tillfälliga sändningstillstånd utfärdas för ett antal kommersiella radioaktörer som på så sätt ges möjlighet att

pröva den digitala sändningsteknikens egenskaper. Detta är också ett sätt att i praktiken pröva det närmare intresset hos kommersiell radio att medverka till de investeringar som digital radio innebär.

Av kapitel 9 framgår att det finns olika sätt att hålla parallellsändningskostnaderna på en begränsad nivå under sändningarnas inledningskede. Det kan finnas anledning att närmare pröva dessa möjligheter i det fortsatta utredningsarbetet.

12.10.3 Ytterligare utredningsbehov m.m.

Ytterligare angelägna uppgifter för en digitalradiokommitté kan vara att följa och utvärdera sändningsverksamheten, undersöka publikens användning och fortsatt följa utvecklingen i andra länder. Det finns också anledning att avvakta det arbete som pågår inom EU, där en expertgrupp inom Kommissionen för närvarande studerar situationen för digital radio i medlemsländerna för att bedöma behovet av ett eventuellt samordnat agerande på EU-nivå.

Litteratur

- Andersson, Per *Slaget om fri radio*, Media i Fokus Nr. 3 (2001)
- Carlsson, Ulla & Facht, Ulrika (Red.) *MedieSverige 2001/2002*, Nordicom, (2002)
- Coutard, Anne *L'avenir de la radio à l'ère du numérique* (2001)
- Department for Culture, Media and Sport, *Consultation on Media Ownership Rules* (2001)
- Elgemyr, Göran *Radion i strama tyglar. Om radiotjänst tillblivelse, teknik och ekonomi 1922–1957*. Stiftelsen Etermedierna i Sverige (1996)
- European Broadcasting Union, *Dossier DAB* (2000)
- Federal Ministry of Economics and Technology (Tyskland), Doc. No. 481
- Federal Communications Commission (USA), Note of proposed rulemaking, MM Doc. No. 99-325
- Foreskrift 5 desember 1997 om offentlig telenett och offentlige teletjenester
- Granskningsnämnden för radio och TV, *Hur lokal är den lokala radion?* (1999)
- Hadenius, Sören & Weibull, Lennart *Massmedier, Press, Radio & TV i förvandling*, (1999)
- Hadenius, Stig *Kampen om monopolet. Sveriges radio och TV under 1900-talet*, (1998)
- Hedman, Love *Radio*, i Carlsson & Facht, *MedieSverige 2001/2002*
- Holmberg, Sören & Weibull, Lennart, *Ljusnande framtid* SOM-rapport nr. 22 (1999)
- Holmberg, Sören & Weibull, Lennart, *Land, Du välsignade?* SOM-rapport nr. 26 (2001)
- McCombs, Maxwell *Mass Media in the Market Place*. Journalism Monograph 24 (1972)
- Närradions Riksorganisation, skrivelse till utredningen 2002-03-06
- Industry Canada, DRB-plan 2 (1998)

- IT-kommissionens rapport 1/2002
Internationella Teleunionen, rekommendationer BS. 1114 och BO. 1130
Kulturministeriet i Danmark, *DAB, Fremtidens radio?* (1998)
Lag 4 desember 1992 nr. 127 om kringkasting
Picard, Robert G *Media Economics. Concepts and Issues*, Sage (1989)
Post- och telestyrelsen, *Det framtida utnyttjande av frekvensutrymmet* 1999-02-25
Post- och telestyrelsen, *Den framtida användningen av frekvensområdet 470–862 MHz* (2000)
Post- och telestyrelsen, skrivelse till Kulturdepartementet 2001-03-09
Radio och TV-verket, skrivelse till Kulturdepartementet 1996-04-12
Radio- och TV-verket, *Medieutveckling* (2001)
Radio- och TV-verkets enkätundersökning om närradio (2002)
Radioutgivareföreningens skrivelse till Kulturdepartementet 1997-06-10
Radioutgivareföreningens skrivelse till Kulturdepartementet 1998-06-11 (Ku96/846/Me)
Radioutgivareföreningens skrivelse till Kulturdepartementet 2001-04-18, Ku2001/1138/Me
Radioutgivareföreningen, skrivelse till utredningen 2002-03-19
Sims, Martin *Marrying the social and the commercial*, i *Intermedia* Vol. 28, NO. 2. (2000)
Stortingsmelding nr. 62 1996-97
Stortingsmelding nr. 57 (2000-2001) om mål og virkemidler i mediepolitikken
Svenskt DABForum, skrivelse till utredningen 2002-03-12
Sveriges Radio AB, skrivelse till utredningen 2002-02-19
Sveriges Radio AB, skrivelse till utredningen om ljudkvalitet m.m. 2002-02-20
Sveriges Radio AB, skrivelse till utredningen 2002-03-07
Sveriges Radio AB, underlag till utredningen om radio och TV i allmänhetens tjänst (2000)
Sveriges Radio AB, public service-redovisningar för åren 1997–2001
Sveriges Radio AB, yttrande 2000-08-14 över Digital-TV-kommitténs förslag till marksänd digital TV (Ku2000/1259/1330/1681/Me)

- Sveriges Radio AB, Budgetunderlag 2003
- Sveriges Utbildningsradio AB, public service-redovisningar för åren 1997–2001
- Sveriges Utbildningsradio AB, skrivelse till utredningen 2002-03-21
- Sveriges Television AB, yttrande 2000-07-25 över Digital-TV-kommitténs förslag till marksänd digital TV (Ku2000/1259/1330/1681/Me)
- Strid, Jan *Radiovanor – en fråga om ålder*, i Holmberg, & Weibull (1999)
- Strid, Jan *En ny radio – och sedan?*, i Holmberg & Weibull (2001)
- Strid, Jan 2002, under publicering
- Teracom AB, Rapport om ytterligare frekvensutrymme för digital ljudradio, 2001-10-24
- Teracom AB, skrivelse till regeringen 2001-05-22 samt 2002-04-03
- Teracom AB, underlag till utredningen 2002-03-20
- Vipåtv, nr. 11. 22 mars 2002
- WorldDAB, *Dossier on Digital Radio*, 278/EC 205 (2001)
- Wormbs, Nina *Genom träd och eter. Framväxten av distributionsnätet för radio och TV*. Stiftelsen Etermedierna i Sverige (1997)

Offentligt tryck

- Lagen (1993:599) om radiokommunikation
- Förordning (1995:1020) om digitala ljudradiosändningar
- Proposition 1992/93:70 *Privat lokalradio m.m.*, bet. 1992/93:KU15, rskr. 1992/93:168
- Proposition 1994/95:170 *Digitala ljudradiosändningar*, bet. 1994/95:KU47, rskr. 1994/95:369
- Proposition 1995/96:161 *En radio och TV i allmänhetens tjänst 1997-2001*, bet. 1995/96:KrU12, rskr. 1995/96:297
- Prop. 1996/97:67 *Digitala TV-sändningar*, bet. 1996/97:KU17, rskr. 1996/97:178
- Proposition 1996/97:158 *Radio och TV under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred*
- Proposition 1999/2000:55 *Kommersiell lokalradio*, bet. 1999/2000:KU22, rskr. 1999/2000:222
- Proposition 2000/01:94 *Radio och TV i allmänhetens tjänst 2002–2005*, bet. 2000/01:KrU8, rskr. 2000/01:268

Radio- och TV-lagen (1996:844)
SOU 1965:20 *Radions och televisionens framtid i Sverige*
SOU 1991:108 *Tekniskt utrymme för reklamfinansierad radio*
SOU 1994:34 *Tekniskt utrymme för ytterligare TV-sändningar*
SOU 1996:80 *Viktigt meddelande - radio och TV i krig och kris*
SOU 1996:176 *Den lokala radion*
SOU 1999:14 *Den framtida kommersiella lokalradion*
SOU 1999:55, *Konvergens och förändring. Samordning av lagstiftningen för medie- och telesektorerna*
SOU 2000:55 *Radio och TV i allmänhetens tjänst. Ett beredningsunderlag*
SOU 2001:90 *Digital TV - modernisering av marknätet*
Telelagen (1993:597)
Yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469)

Kontakter med enskilda och organisationer

Association of European Broadcasters, Hans-Dieter Hillmoth
Bonnier Radio/Mix Megapol, Marcus Forssell, LG Nilsson
British Broadcasting Corporation, Simon Nelson, Mick Gleave
Canadian Broadcasting Corporation – Radio-Canada, Raymond Carnovale, George Jackson, Francois Conway, Francois Gauthier
Canadian Heritage, Ted Ledingham, Karine Roy-Tremblay
Capital Radio (UK), Gill Hind
Commercial Radio Companies Association (UK), Paul Brown
Department for Culture, Media and Sport (UK), Stuart Brand, Alan Casselton, Pablo Palao
Digital One (UK), Glyn Jones
Digital Roll-Out Inc. (Kanada), Duff Roman
Etheraction AB, Mats Åhlund, Johan Lindskog
Federal Communications Commission (USA), Peter Doyle, Keith Larson, Edward De La Hunt
GWR/Now Digital (UK), Greg Watson
Imagination Technologies Limited (UK), David Harold
Institutet för Reklam- och Mediestatistik, Elisabeth Trotzig, Sara Uddstahl
Institutionen för Journalistik och Masskommunikation vid Göteborgs Universitet, Lennart Weibull, Jan Strid, Bengt Johansson
Joanson, Ove
Kommunikationsministeriet (Finland), Ismo Kosonen
Kulturdepartementet (Norge), Roy Kristiansen, Erik Togstad
Ljudtekniska Sällskapet, Ingvar Öhman, Hans Albertsson, Johan Lindros
Modern Times Group, Susanna Bervå, Christer Modig
National Association of Broadcasters (USA), John Marino, David Layer

National Public Radio (USA), Kathryn Dole, Desmarie Mosco, Mike Starling
Nordicom-Sverige, Ulla Carlsson
Norsk Rikskringkasting AS, Svein Prestvik, Anne-Marie Kristensen
NRJ Nordic AB, Jay Supovitz, Anders Rällvik
Post- och telestyrelsen, Per Kjellin, Charlotte Ingvar-Nilsson
Radio 1 (Norge), Adina Broady Uzzell
Radio 2 Digital (Norge), Ole-Jørgen Torvmark
Radio Authority (UK), Mark Thomas, Martin Campbell, Alison Sear
Radio- och TV-verket, Björn Rosén, Peter Schierbeck, Ulrika Köling, Malin Wallin
Radioutgivareföreningen, Christer Jungeryd
Roke Manor Research Limited (UK), David Hawkins
Spana, Anders Ahl, Per Appelquist
Statens Medieförvaltning (Norge), Dag Løvdahl
Sveriges Radio AB, Lisa Söderberg, Jan Engdahl, Mikael Nilsson, Kjell Engström, Karin Granström, Ragnar Schnell
Teracom AB, Anna Rolén, Lennart Ivarsson, Robert Cloarec, Anders Högström, Per Gunnarsson, Jan-Peter Bengtsson, Jan Ossfeldt
Sveriges Television AB, Anders Nyberg
Sveriges Utbildningsradio AB, Christina Björk, Christer Smedberg
Unique Interactive (UK), Matthew Honey
Utredningen om ny lagstiftning och myndighetsstruktur inom området för elektronisk kommunikation (Dir. 2001:32), Robert Nordh, Lena Häggelöf
WorldDAB, Annika Nyberg Frankenhauser, Julie Ackerman
Yleisradio AB, Annika Nyberg Frankenhauser, Ann Sandelin, Heikki Peltonen, Pentti Kempainen

Kommittédirektiv

Utvärdering av digital radio m.m.

Dir.
2001:88

Beslut vid regeringssammanträde den 8 november 2001.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare skall i ett första steg kartlägga och analysera situationen för den digitala distributionen av radio i Sverige och i utlandet. Utredaren skall bl.a. behandla frågor som rör den tekniska utvecklingen, programutbud, frekvensfördelning, ekonomiska aspekter, andra distributionsmetoder för digital ljudradio än DAB (Digital Audio Broadcasting). Grundlagsfrågor skall inte behandlas. Utredaren skall redovisa detta inledande arbete senast den 15 april 2002.

Utredaren skall i ett andra steg analysera den digitala radions framtidsförutsättningar. I detta andra skede kommer parlamentarisk medverkan att krävas. Regeringen avser att återkomma i frågan om analysens omfattning och inriktning samt om sådan kompletterande medverkan.

I uppdraget ingår kontakter med Sveriges Radio AB, Sveriges Utbildningsradio AB, Teracom AB, Radioutgivareföreningen samt andra berörda parter.

Uppdraget skall vara slutfört senast den 31 december 2002.

Bakgrund

År 1995 beslutade riksdagen att låta Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Utbildningsradio AB (UR) och privata programföretag, efter särskilda beslut av regeringen, påbörja försök med digitala radiosändningar (prop. 1994/95:170, bet. 1994/95:KU47, rskr. 1994/95:369). Som motiv för beslutet anfördes bl.a. att den

digitala tekniken ger bättre ljudkvalitet, effektivare utnyttjande av frekvensutrymme, större tålighet mot störningar och möjlighet att sända bilder och text i radio.

Syftet med att inleda försöket var att SR, UR och andra radioföretag skulle få möjlighet att pröva den nya tekniken och att ge allmänheten möjligheter att bedöma för- och nackdelar med denna. Sändningarna skulle inledningsvis förekomma i ett begränsat antal områden i såväl storstadsregionerna som andra delar av landet. Sändningsverksamheten startade i september 1995. Av nämnda proposition framgick också att verksamheten skulle utvärderas när sändningarna pågått några år.

Riksdagen fattade den 12 juni 2001 beslut om framtida riktlinjer för en radio och TV i allmänhetens tjänst (prop. 2000/01:94, bet. 2000/01:KrU8, rskr. 2000/01:268). Av propositionen framgår att det mot bakgrund av radions stora betydelse för public serviceverksamheten är viktigt att en radio i allmänhetens tjänst på olika sätt använder ny teknik för att utveckla och förnya sin verksamhet. I propositionen uttalar regeringen att verksamheten med digital radio snarast måste utvärderas och att regeringen avser att ge en kommitté ett sådant uppdrag. Regeringen föreslår också att SR skall minska kostnaderna för de digitala sändningarna i marknätet i avvaktan på regeringens ställningstagande till utvärderingen. Riksdagen fattade beslut i enlighet med regeringens förslag. Kulturutskottet framhåller i sitt betänkande att utredningen bör tillsättas och arbeta skyndsamt samt att utredningens resultat bör avvaktas innan beslut fattas om den fortsatta DAB-utvecklingen.

Det system för digitala ljudradiosändningar (Digital Audio Broadcasting, DAB) som används i Sverige och övriga Europa innebär att fyra till sex programkanaler sänds ut samtidigt i en multiplex, ett s.k. kanalknippe. I Sverige finns för närvarande frekvensutrymme för två kanalknippen, varav det ena kan delas upp regionalt.

SR har tillgång till hela sändningsutrymmet i den rikstäckande frekvensen. I det regionala sändningsutrymmet disponerar SR 25–40 procent av det totala utrymmet beroende på sändningsområde. Resten av det regionala sändningsutrymmet har reserverats för den privata lokalradion. Inga kommersiella radiobolag utnyttjar i dag detta sändningsutrymme.

För tillståndsperioden 1997 t.o.m. 2001 har SR tilldelats extra medel ur rundradiokontot för digital sändningsverksamhet.

Uppdraget

En särskild utredare skall i ett första steg kartlägga och analysera situationen för den digitala radion i Sverige och i utlandet.

Frågor som rör den tekniska utvecklingen på området, tillgången till mottagarutrustning, programutbud och frekvensfördelning skall särskilt uppmärksammas. Grundlagsfrågor skall inte behandlas. Public service-företagens roll och möjligheter skall beskrivas och analyseras. Erfarenheter från distributörer, producenter och användare skall inhämtas. Även ekonomiska aspekter skall beaktas.

De kommersiella aktörernas roll och betydelse på marknaden skall analyseras. I uppdraget skall även ingå att studera andra distributionsmetoder för digital ljudradio än DAB-tekniken.

Situationen i andra länder där radiosändningar med digital teknik förekommer skall beskrivas och analyseras. Erfarenheter från distributörer, producenter och användare även i dessa länder bör inhämtas. Public service-företagens betydelse och möjligheter i dessa länder skall särskilt studeras.

Den särskilde utredaren skall i ett andra steg analysera den digitala radions framtidsförutsättningar. Vid den analysen krävs parlamentarisk medverkan. Regeringen avser att återkomma i frågan om analysens omfattning och inriktning samt om sådan kompletterande medverkan.

Utredningsarbetet

I uppdraget ingår kontakter med Sveriges Radio AB, Sveriges Utbildningsradio AB, Teracom AB, Radioutgivareföreningen samt med andra berörda parter. Utredaren skall samråda med utredningen om översyn av radio- och TV-lagen m.m. (Ku2000:01) samt med utredningen om ny lagstiftning och myndighetsorganisation inom området för elektronisk kommunikation (N2001:07).

Det första steget av uppdraget med kartläggning och analys av situationen för den digitala radion skall redovisas senast den 15 april 2002.

Uppdraget skall i övrigt vara slutfört senast den 31 december 2002.

(Kulturdepartementet)

Ändring införd t.o.m. SFS 1996:868.

Förordning (1995:1020) om digitala ljudradiosändningar

1 § Föreskrifterna i denna förordning skall tillämpas vid fördelning av sändningstillstånd för digitala ljudradiosändningar.

2 § Regeringen fastställer genom särskilda beslut vilket sändningsutrymme för digitala ljudradiosändningar som skall upplåtas till privata programföretag.

3 § När regeringen beslutat att ett visst sändningsutrymme skall upplåtas till privata programföretag, skall Radio- och TV-verket genom annonser i dagspressen och på annat lämpligt sätt informera allmänheten om möjligheten att få tillstånd enligt 2 kap. 2 § femte stycket andra meningen radio- och TV-lagen (1996:844) för digitala ljudradiosändningar. I annonserna skall anges en sista dag då ansökningarna skall vara inlämnade till verket. *Förordning (1996:868)*.

4 § Till ansökan skall bifogas en kortfattad beskrivning av hur sökanden tänker utforma och finansiera programverksamheten samt vilken överföringskapacitet den kräver.

5 § Om Radio- och TV-verket anser att de uppgifter som lämnas enligt 4 § inte är tillräckliga för att verket skall kunna ta ställning till ansökan skall verket begära att den kompletteras.

6 § Radio- och TV-verket skall efter ansökningstidens utgång överlämna ansökningarna till regeringen för prövning.

Till ansökningarna skall verket foga ett motiverat förslag till fördelning av tillstånden.

I de fall inte samtliga sökande kan beredas sändningsutrymme bör ingen sökande föreslås få mer än ett tillstånd. Vidare bör för-

slaget utformas så att utrymme finns för program av olika karaktär, bl. a. med anknytning till sändningsområdet.

7 § Radio- och TV-verket skall sända en kopia av yttrandet med vanligt brev till var och en av de sökande med angivande av en sista dag för sökanden att bemöta det.

Hearing om frekvensutrymme för digital ljudradio

Plats: Regeringsgatan 30-32, Stockholm, 2002-03-06

Digitalradioutredningen, Henrik Selin
Etheraction AB, Mats Åhlund
Europolitan AB, Curt Andersson
IT-företagen, Peter Medlund
Kulturdepartementet, Åsa Finnström
Näringsdepartementet, Hans Öjemark
Post- och telestyrelsen, Per Kjellin, Dejan Jaksic
Radio- och TV-verket, Peter Schierbeck, Malin Wallin
Radioutgivareföreningen, Christer Jungeryd, Björn Zabell
Svenska Närradioförbundet, Tore Litbom
Sveriges Radio AB, Jan Engdahl, Kjell Engström
Teracom AB, Jan-Peter Bengtsson, Per Gunnarsson